Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной ... 21-һээ гарана. | № 117 (18440) | 1990 оной май 22, вторник | Сэн 3 мүн.

ҮДЭР ҺӨӨНӨӨ ӨНДЭР ХАСАДА

АРГЫЕНЬ ОЛОЖОЛ ШАДАА ҺАА...

Манай Кабанскын шубуунай фабрикын механизаторнууд тарилгын урда тээхи борнойлго болон хүрьһэнэй дээрэхиие нягтаруулха хүдэлмэриие саг соонь хээ юм.

Бури апрелиин 28—30-һаа культиватортай болон борнойтой 15 агрегат таблаад, намар хахалһан газарай хүрьһэ зөөлэрүүлхэ, буртаг ногооной үндэһэ таһалха хүдэлмэри хээ һэмди. Гадна энэ жэлдэ юрын «зиг-заг» борнойн орондо эрмэгтэй хадхууртай, катогуудые шэрэжэ, нэгэ мүһэн хүрьһэ зөөлэрүүлнэ, нягтаруулнабди. Энэнь газарай шииг нойто һайнаар бариха арга олгоо. Удаань майн 5-һаа тэрэ полинуудта тарилгын 16 агрегат (хоёр-хоёр сеялкэтэй) гаража, эртын шэниисэ, обёос тарижа захалаа һэн. Бүхы дээрээ 3000 гектарта ороохото ургамалнууд, тэрэ тоодо 930 гектарта шэниисэ, 454 гектарта горох, 1389 гектарта обёос, 200 гектарта ешмээн таригдаа. Эртын тарилга гол түлэб 8—10 хоног соо дүүргэгдэв.

Газарай хүрьһэнэй шииг нойтые дэмы алдахагүй хатаахагүйн, үлүүсэ нягтаруулхагүйн тула хүндэ техникые таряалан дээгүүр шадаал һаа үсөө дахин ябуулха гэжэ оролдообди. Тиимэһээ үнгэрһэн жэлдэ зундаа, намартаа сэбэр паар болон намарай паар хахалха, элдүүрилхэдээ гол үтэгжүүлгэеэ хүрьһэндэ оруулһан байгаабди. Жэшээнь, сэбэр паарай гектар бүхэндэ 60—70 тонно шэбхэ-торф—минеральна үтэгжүүлгын холисо, мүн намарай паар дээрэшье горитой холимол үтэгжүүлгэ оруулагдаа юм. Бүхы дээрээ 25 мянган тонно тиимэ үтэгжүүлгэ хүрьһэндэ оруулагдаа юм.

Байгал далайе, тэрэнэй оршон тойронхи байгаалиие хамгаалха программа бэелүүлэлсэжэ, бидэ таряалан, сабшалан дээрэ минеральна (илангаяа нитрат ехэтэй) үтэгжүүлгэ минил газар дээгүүр сасан хаяха ябадалые шадаал һаа үсөөлхэ, огтолон болюулха гэжэ оролдонобди. Теэд үтэгжүүлгэ оройдоо оруулангүй баһал яагаад һайн ургаса абахабши? Тиимэһээ энэ жэлдэ бүхы 3000 гектарта ороохото тарилга хэхэдээ үрэһэнтэйнь хамта гектарай 50 килограмм нитроаммофос тусхай сеялкээр газарай хүрьһэндэ шэнгээгээбди.

Эдэ үдэрнүүдтэ тракторно-таряан ажалай бригаданууд илангаяа Кабанскын отделениин (эрхилэгшэнь В. С. Михайлов, бригадирынь И. И. Сураһов) бригада бүхы тарилгаяа һайнаар ябуулна.

Үнгэрһэн жэлдэ ажахыда таряалангай гектар бүриһөө дундаа зэргээр 19 центнер ургаса абтаһан юм. Харин дээрэ нэрлэгдэгшэ бригадынхид гектарай 21 центнер таряа сохёо бэлэй. Байгша ондо фабрикаараа гектарай 17 центнерһээ бага бэшэ ургаса абаха түсэбтэйбди.

Ажахын алишье бригадада дүршэл шадабари ехэтэй механизаторнууд олон. Жэшээнь, нёдондо ургаса хуряалгын чемпион болоһон А. И. Рыков, мүн бэрхэ механизатор А. И. Иванов болон бусад таряалан дээрэхи ямаршье хүдэлмэри хэхэдээ эрхим шанартайгаар бүтээдэг хүнүүд юм. Гадна һүүлэй хэдэн жэлдэ бригаданууд хамтын подрядта орожо, ургуулһан ургасынгаа зэргээр ажалай түлөөһэ абадаг болоходоо бүришье оролдосотойгоор хүдэлнэ.

Юрэдөөл сагай уларилай муу бэшэ байгаа һаань, ороохо таряанай тогтууритай һайн ургаса абаха арга боломжо манайда яһала бии. Гэбэшье жэл бүри тарилгымнай үрэһэнэй шанар һанаһанда хүрөөгүй байжа, үшөөл ехэ ургаса хуряажа биранагүйбди. Жэшээнь, мүнөө тариһан шэниисымнай үрэһэн хуу нэгэдэхи сортын байгаа һаа, горохой үрэһэн—хоёрдохи, харин обёосойхи оройдоол гурбадахи сортын шанартай байгаа. Ушарынь юуб гэхэдэ, таряанай тоогууд дээрэ хүрэнгын ороохо сэбэрлэдэг, илгадаг оньһон түхеэрэлгэнүүднай хүүшэршанхай. Тэдэндээ «холсоһа табиха», али аргаар һэльбэхын һайгаар лэ хүдэлгэнэбди. Тиимэ техникэ үнинһөө хойшо захинабди. Теэд һүүлэй арбаад жэлдэ нэгэшье техникэ манда үгтөөгүй. Иимэ тулюур байдал ажалдамнай баһал бага бэшэ бэрхэшээл ушаруулна.

Эртын ороохото тарилга дүүргээд, мүнөө 1500 гектарта сенаж болон силосэй ургамалнуудые тарижа байнабди. Эндэ гол түлэб белок элбэгтэй ургамалнууд — горох-обёосой болон ешмээн-тоһолиг редькын үрэһэн таригдаха юм. Гадна үнгэрһэн намар 70 гектарта таригдаһан хара таряанай болон доннигой ургасада нэмэлтэ тэжээл үгөөбди. Эдэ ургамалнуудай ногоон ургаса бүри июлиин эхеэр, тэн багаар сабшагдажа, һаалиин малда, шахамал ухэрнүүдтэ нэмэлтэ тэжээл болгогдохо, мүн АВМ агрегадуудаар ногооной гурил гаргагдаха ушартай.

Игэжэ хабарэймнай тарилгын халуун хүдэлмэри, ерэхэ зун-намарай ургасын түлөө шанга тэмсэл түлэг дундаа.

В. ВАСИЛЬЕВА,
Кабанскын шубуунай фабрикын ахамад агроном.

АГРЕГАДУУД ПОЛИДО ГАРАБА

хараална. Энэмнай тиимэ гэхээр бага дүн бэшэ болоно. Дүн хамтадаа 21 180 центнер ороохо таряа сохихо гэшэ тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэя даа. Тэрэнһээ гадуур тус ажахын таряан ажал эрхилэгшэд гектарай дунда зэргээр 105 центнер ногоон тэжээл, 105 центнер хартаабха, 155 центнер корнеплод абаха байна.

«Восточные Саяны» колхоздо хабарай тарилга апрелиин 29-һөө эхилэнхэй. Ажахын хоёр отделениин механизаторнууд энэ харюусалгатай хүдэлмэреэ нэгэн доро захалһан байха юм. Тарилгын урда тээхи кампани эндэ баһал эмхитэйгээр үнгэргэгдөө. «Уляабар» гэжэ кооперативайхид 500 гектарта, «Таһархай» гэжэ кооперативай таряашад 120 гектар талмай дээрэ минеральна үтэгжүүлгэ оруулаа. Ушар 1100 гектар таряалангай хүрьһэниинь борнойлогдоо, хадхууртай дискээр соологдоо.

Ажахын тракторно-таряан ажалай бригаданууд энэ жэлдэ 366 гектар газар хахалжа, тарилга үнгэргэхэ юм. Мүнөөдэрэй байдалаар эндэ 130-аад гектар талмай хахалагдажа бэлдэгдэбэ.

«Уляабарай» кооперативта тарилгын 3 агрегат, «Таһархайн» кооперативта хоёр агрегат түрүүшын үдэрһөө горох тарижа эхилээд, тэрэнээ хоёр үдэрэй хугасаа соо дүүргэһээр, шэниисээ тарижа захалба. Эндэхи механизаторнууд энэ шухала кампанияа ажалай 15 үдэрэй хугасаа соо дүүргэхээр хараална.

Н. ДАМБАЕВ.

Һаалишадай мүрысөөндэ—үргэн дэлисэ

...РАА ЗОРИЛГОНЬ—4000 КИЛОГРАММ

...хушагдаһан ...нуудай хормойдо, ...һэн тужын соор... совхозой һаа... малай байрануудые... 1985 ондо ...гдамал энэ фер... дүүргэгдэжэ, ашаг... даа бэлэй. Эндэ ...үнеэн, 200 эмэ ха... лагдана. Богони... соо совхозой тус ...шад ехэхэн хү... һүрэг малаа бү... ондо оруулжа, ...ндөө ехээр ту... хубитаяа оруу...

...фермынхид ...районой, рес... һаалиин фермэ... ективүүдэй дунда ...циалис мүрысөөн... шангаар, үнэ..., дамжуулгын ...хэдэн удаа шаг... байха юм.

...энэ фермые дааг... Тимирянц коллекти... тухай һонир... дулаахананаар хөө... Залуу хүтэлбэри... нүхэдөө хүн... ажалые үн..., этигэн найда... эли болоодхи...

...хубил... үедэ иимэ ... һайн ... ажалша ... ёһо... Никита ... Ереван хотын хү... институт дүүргэ... мэргэжэлтэй ... эмхидхэ... шадабаритай ... илгарна. ... даажа абаһан ... юм. ... ондо һаалиин фер...мын шэнэ байрануудые тушаажа абаһан хүм. Энэ фермэдээ харууһалха эхэ мал бэдэржэ, республикын ажахынуудаар яһала ябааб. Зарим ажахынуудай үүлтэртэ мал манай Хойто-Байгалай шэрүүн байгаалида таарахаар бэшэ байгаа. Эндэ ахир муу үүлтэрэй малшье дайралдаа һэн. Ивалгын ОПХ бидэндэ ехэ туһа хүргөө. Мүнөө байһан үнеэднай бүлта Ивалгаһаа асарагдаһан юм. Эрхим һайн үүлтэрэй малаа һайнаар, зоотехническэ заабаринн ёһоор харууһалаад байхадаа бидэ үнеэн бүриһөө жэлдээ 5000 килограмм һү абаха арга боломжотойбди. Һаалишаднай яһала дүршэлтэй боложо байна. Бэрхэ һаалишаднай үнеэн бүриһөө жэлдээ 3500—3700 килограмм һү абадаг болоо, үшөө һайн үрэ дүн түйлаха арга боломжо бидэнэртэ бии,— гэжэ Н. А. Тимирянц хэлэнэ.

«Тыйский» совхозой фермэдэ дүрбэн һаалишан хүдэлнэ. Эдэнэр залуушуул. Гэбэшье богонихон болзор соо жэшээлэшэгүй һайн, үрэ дүнгүүдые түйлажа захалба. Эдэнэрнай хэд бэ гэбэл, Хойто-Байгалай районой үнгэрһэн жэлэй чемпион Любовь Григорьевна Пинигина, тэрэнэй нүхэр Александр Яковлевич Пинигин, залуу һаалишад Владимир Кравченко, Владимир Пономарев гэгшэд үдэр бүри һү ехээр һаажа, эрхим түрүү ажалаараа шалгаржа ябана.

Эдэнэй дундаһаа илангаяа Любовь Пинигина суурхана. Үнгэрһэн жэл Любовь Пинигина үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 3748 килограмм һү һаажа, Хойто-Байгалай райондо үзэгдөөгүй һайн үрэ дүн түйлаһан байха юм. Тэрэнэй нүхэр Александр Пинигин үнеэн бүриһөө 3725 килограмм һү һаажа, районой доторoo хоёрдохи һуури эзэлбэ. Владимир Пономарев үнеэн бүриһөө 3408 килограмм, Владимир Кравченко 3000 килограмм һү һаажа, ажалай түрүүшүүлэй зэргэдэ гараһан байха юм.

— Һаалишадай, малшадай бүлтадаа эдэбхи үүсхэл, оролдолго шадабарияа гарган ажаллаһанай ашаар лэ манай коллектив һүрэгөө һайнаар харууһалжа, һү ехээр абаха зорилгоёо сүм бэелүүлнэ. Манай фермын һаалишад гурбан мянгатанай зэргэдэ батаар оролсобо. Бэрхэ һаалишан Любовь Пинигина зарим үнеэнһээ 4000—4200 килограмм һү һаадаг байха юм. Үнеэн бүриһөө дунда зэргээр жэлдээ 4000 килограмм һү абахын тула бүлтадаа оролдонобди,— гэжэ Н. А. Тимирянц урма баяртайгаар хэлэнэ.

Тус фермын һаалишадтай уулзажа, хэдэг ажал, ажабайдалаарнь һонирхон хөөрэлдэнэбди. Үхэршэн Иван Иванович Пермяковһоо бэшэниинь бүлта залуушуул. И. И. Пермяковой һамган Лидия Семеновна Пермякова тэдэнэй басаган Мария Сергей Умирихин нүхэртэйгөө энэ фермэдэ ажалладаг байха юм. Сергей Умирихин хадам эсэгэ — Иван Иванович Пермяковтой хамта үнеэдые адуулдаг, малдаа тэжээл бүйлуулдаг эгээл харюусалгатай ажал хэдэг байна. Үнеэдэй һү шэмые дээшэлүүлхэ хэрэг эдэнэй үнэн сэхэ ажалһаа сэхэ дулдыдана. Эдэнэр һаалишадай эгээл найдамтай туһалагшадынь болонхой.

Үхэршэд И. И. Пермяков, С. Н. Умирихин гэгшэд бүхы коллективэйнгээ этигэл найдалые оролдосотой ажалаараа харюулжа шадана. Зундаа үнеэдээ һайнаар бэлшээжэ, хүшэлүүлжэ шадана. Эрхим үрэ дүн түйлаһанайнгаа түлөө һаяхан үхэршэн И. И. Пермяков «Урал» түхэлэй хүндэ мотоциклаар урмашуулагдаба.

Иван Иванович Пермяков өөрынгөө нөөсэлһэн мүнгэ зөөреэр мори худалдажа абаһан юм. Морёороо һүрэг үнеэдээ манана, фермэдэ үбһэ һолоомо зөөдэг байна. Тэжээл шанаржуулан бүйлуулха хүдэлмэридэнь морининь ехэ туһа хүргэдэг байха юм.

— Залуу наһанһаа үхэр мал адууһан хүм. Эрхүүгэй областиин Усольско райондо малшанаар хүдэлһэн гээшэб. Гурбан жэлэй саада тээ хүрьгэнэйдөө айлшаар ерэһэн аад, эндээ үлөөб. Гэр бүлөө ииишэ нүүлгэжэ асарааб. Мүнөө бүхы бүлөөрөө энэ фермэдэ ажалланабди. Совхоз бидэнэртэ зохид һайн гэр барижа үгөө. Өөрын үнеэтэй, гахайтай, тахяа шубуутай болонхойбди. Бараг һайн ажаһуунабди, ажалнай урагшатай — гэжэ И. И. Пермяков хэлэнэ.

Таби холо гараһан наһатай Иван Иванович бусадта түрүү ажалай жэшээ харуулжа ябаһаар.

— Зунай сагта үнеэдэй һү шэмэ доошолдог. Юунһээ болоноб гэхэдэ, малай бэлшээри муу. Үнеэд ногоондо һайнаар саданагүй. Үхэршэд И. И. Пермяков, С. Н. Умирихин гэгшэд зундаа үнеэдээ бэлшээриин ногоондо садхаахые оролдодог. Хэрбээ тэжээл нэмэжэ үгэбэл, һү шэмэнь дээшэлхэ һэн. Теэд тэжээл хаанаһаа байха бэлэй. Һүүлэй жэлнүүдтэ энэ талаар хубилалта болоо. Үнеэдтэ талха таряанай зүйл үгэдэг болоһомнай һү һаалимнай доошолногүй. Бүлтанай оролдолгоор лэ һү ехээр абажа, даабарияа үлүүлнэбди,— гэжэ фермые даагша Н. А. Тимирянц хөөрэнэ.

Фермэ соо арюун сэбэр. Һаалишан бүхэнэй хэды килограмм һү гүрэндэ тушаагаад байһан тухайнь самбарта бэшээтэй байха юм. Мүн эндэ мал байлгадаг газар бүхэндэ үнеэнэй нэрэ, наһа, үүлтэр, хэды килограмм һү үгэдэг тухайнь тусгаар планшет дээрэ бэшээтэй. Районой чемпион Любовь Григорьевна Пинигина 30 үнеэ һаадаг байха юм. Бүлтадаа өөрын нэрэтэй. Любовь Григорьевна Пинигинагай харууһалдаг үнеэд жэрылдэн зогсоно. Сэбэрнүүд, тарганууд, һайнаар харууһалагдана гэжэ абаһаар лэ ойлгохоор.

— Энэ «Дон» гэжэ минии эгээл дуратай үнеэн юм. Жэлдээ 4200—4500 килограмм һү үгэнэ. Мүнөө сүүдхэдээ 29—30 килограмм һү абанаб. Бэрхэш даа, бэрхэш, «Дон», Донушка моя,— гэхэдэнь хара-алаг үнеэниинь эзэнэйнгээ хэлэһые ойлгоһон юумэндэл үүгэнэхэ юм.

«Донтой» зэргэлээд «Незнакомка», «Тыянка» болон бусад үнеэдынь зогсоно. «Незнакомка» үнеэниинь жэлдээ дунда зэргээр мүн лэ 4200—4300 килограмм һү үгэдэг байха юм.

— Бүхы 30 үнеэнһээ дунда зэргээр жэлдээ 4000 килограмм һү абаха арга боломжо намда бии,— гэжэ Люба хэлэнэ.

Любовь Григорьевнагай хэлэһэн үгэдэ найдахаар даа. Дүрбэдэхи жэлээ тэрэ һаалишанаар ажаллажа ябана. Урдандаа хүүгэдэй саадта хүмүүжүүлэгшээр ажалладаг байгаа.

— Би 1986 ондо үнеэн бүриһөө 2500 килограмм һү абаа һэм. 1988 ондо —2800, үнгэрһэн жэлдэ 3748 килограмм һү һаагааб. Дүрбэн мянганай хилэ дэбаха хүсэлэн бии, тэрэнээ бэелүүлхээр оролдоноб,— гэжэ Л. Г. Пинигина найдамтайгаар хэлээ һэн.

Залуу һаалишан Владимир Кравченко тухай хэлэнгүй байхын аргагүй. Владимир БАМ-ай барилгада ажаллажа байһанаа һайн дураараа һаалишан болоһон юм. Үхэр мал адуулжа, һү ехээр абаха гээшэ тиимэ хүнгэн хэрэг бэшэ ааб даа. Тиибэ яабашье Владимир богонихон болзорто хүнгэн бэшэ энэ ажалдаа дүршэжэ, һайн дүнгүүдые түйлажа захалба. Хүнэй оролдосоһоо ехэ юумэн дулдыдадаг. «Оролдоһон хүн одо мүшэдтэ хүрэхэ» гэжэ арад зоной дунда дэмы хэлсэдэггүй ёһотой. Владимир мүнөө 30 үнеэ һаана. Эдэнэй дунда һүтэй үнеэд олон. Жэшээнь, «Роза» үнеэниинь 4000 килограмм һү үгэдэг ... юм. «Констанция» гэж...һээ 4350 килограм... ...бтана. «Кама», «Камш... үнеэдынь жэлдээ 4(...) ...рамм хүрэтэр ... бэш... һү үгэдэг боложо эхилбэ. Владимир Кравченко даажа абаһан 30 үнеэдһээ 4000 килограмм һү һааха аргатай гээд һанагдана.

Александр Пинигин, Владимир Пономарев гэгшэд мүн лэ жэлдээ үнеэн бүриһөө 4000 килограмм һү һаахын тула яһала оролдожо байнхай. «Тыйский» совхозой оньһожоруулагдамал энэ фермын коллектив һү ехээр һаажа Хойто-Байгалай райондо ажаһуугшадые, БАМ-ай барилгашадые, түмэр замшадые сагаан эдеэгээр дутамаггүйгөөр хангаха хүнгэн бэшэ зорилго бэелүүлжэ байна.

Һайнаар хүдэлмэрилхэдэ һайн байра байдал хэрэгтэй. Фермын һаалишад бүлтадаа зохид дулаан гэр байратай болонхой. Малшадта эрхим ажалайнь түлөө урмашуулжа, түгал үгэдэг байха юм. Бүлта һаалишадынь үмсэдөө малтай болонхой. Һаалишадай амарха зохид һайнаар түхеэрэгдэһэн таһагууд, улаан булан бии. Үнеэдынь тэжээлээр хүсэд һайнаар хангагдана. Үнгэрһэн жэл фермын малда 16 мянган тонно силос дарагдажа, 7000 центнер үбһэн бэлэдхэгдэһэн байха юм. Үбэлдөө малынь тэжээлээр дуталдаагүй. «Тыйский» совхозой һаалишад үнеэн бүриһөө жэлдээ дунда зэргээр 4000 килограмм һү абаха арга боломжотой, абахашье байха.

Б. ЖАМЬЯНОВ.

Зураг дээрэ: һаалишан В. Н. Кравченко; түрүү һаалишан Л. Г. Пинигина.

Авторай фото.

Газарай үрэжэл һайжаруулха габшагай хоёр һара

ҺАНАХАЛ ЮУМЭМНАЙ —УҺАЛУУРИ

Ямаршье сагта таряалан, сабшалан дээрэһээ һайн ургаса абахын тула хүдөөгэй ажалшад гансахан байгаалиин үршөөл хайрада найдаад, тэнгэриин шарай хараад һуудаггүй ааб даа. Юунэйшье боложо байгаа һаа, газарайнгаа үрэжэл дээшэлүүлхэ, тэндээ үтэгжүүлгэ гаргаха, бүхы арга хургыень оложо, һайса уһалха гэжэл оролдодог.

Мүнөө бүхы республика соо, тэрэ тоодо манай Ивалга нютагта гайтайхан уларилтай жэлэй боложо байһаниие бүлта мэдэнэбди. Жэшээнь, манай эндэ Доодо-Ивалгада үнгэрһэн жэлэй хабарһаа хойшо мүнөө хүрэтэр газарай хүрьһэндэ шииг үгэхэ мүртэй нойтон ороогүй бшуу. Эдэ үдэрнүүдтэ ямар ехэ халуун, хуурай һалхин үдэр һүнигүй үлеэжэ, газарай хүрьһэ хэды гамгүйгөөр хатаажа байна гээшэб!

Иимэ бэрхэтэй сагай тохёолдоод байхада манай мелиораторнууд, механизаторнууд, сабшалан дээрэ хүдэлэгшэд юу хэжэ байнаб гэһэн асуудал гарана.

Газарай үрэжэл һайжаруулжа, уһалжа, ургасыень дээшэлүүлхэ габшагай хүдэлмэриин 2 һарын республика соо эхилһэн түрүүшын үдэрһөө манай ажахын сабшалангай ээдэ — лугомелиоративна звенонууд гол ажалдаа жэгдэрэн ороо юм.

Совхоз-техникумдэ бүхыдөө 1018 гектар сабшалан тоологдоно. Тэрэнэй 780 гектарынь инженернэ түхеэрэлгэтэй уһалууриин системын һубаг ханаабуудаар ундалуулагдадаг. Тиихэдэ үшөө 238 гектар доболиг, газар бүлүүр станцинуудаар уһалагдадаг.

Апрелиин тэнгһээ хойшо ажахын сабшалангууд дээрэ гансахан газар уһалалгада оньһожоруулагдамал 5 звено таһалгаряагүй хүдэлнэ. Энээнэй урда тээ эдэ звенонууд сабшалан дээрээ үтэгжүүлгэ тарааха, хүрьһэнэйнь дээрэхиие зөөлэрүүлхэ, хүбхэн, һобхо үбһыень сэбэрлэхээр борнойлго хэхэ гэхэ мэтэ хүдэлмэри бүтээгээ.

Жэшээ болгон, дүршэлтэй механизатор А. А. Рандинай хүтэлбэрилдэг звеное абаад үзэе. Гурбан хүнһөө бүридэһэн энэ звено хоёр бүлүүр станцяар Сэлэнгэ мүрэнһөө уһа гаргажа, һужаа гэжэ газарта даажа абаһан 238 гектар сабшалангаа нэгэ дахин ундалуулаад, мүнөө заримыень хоёрдохёо уһалжа захалаа.

Хулһанай-Нуга гэжэ газартахи 295 гектар сабшалан арендээр абаад хүдэлжэ байһан үнинэй механизатор-луговод Д.-Б. Б. Бадмацыбиков нүхэдөөрөө энэ хабарһаа хойшо тэндээ баһал горитой хүдэлмэри хэжэ үрдеэ. Нёдондо энэ звеногойхид сабшалангаа һайнаар харууһалһан, уһалһанай ашаар нилээд гандуу жэл байгаашье һаань, гектар бүриһөө 29 центнер үбһэ абаа юм.

Мүнөө энэ үеын ехэ ган гасуурта Даша-Бальжир Бадареевич дүрбэн нүхэдөөрөө хүсэ шадалаа гамнангүй хүдэлнэ. Хэрбээ саашадаа иимэ ехэ гандуу байгаа һаань, зун соо газараа хоёр-гурба бэшэ, үшөөшье оло дахин уһалха баатай болохомнай гэжэ луговодууд бэеэ зэһэнэ.

Эдэ хоёр звеноһоо гадна, техникумэй һурагшадай ажалай дүршэл абадаг тусхай звеногойхид, мүн Хубисхалай һүһаалиин фермын (даагшань Д. Б. Бадмаев) малшадһаа бүридэһэн звено даажа абаһан сабшалангуудаа түлэг уһалжа байнхай. Жэшээлхэдэ, техникумэй һурагшадһаа бүридэһэн звено (арбан хүн) сабшалан дээрэ хэгдэхэ ёһотой технологическа бүхы хүдэлмэриие эхинһээнь эсэстэнь хүрэтэр бүтээдэг.

Уһалууриһаа гадна, үшөө ямар хүдэлмэри сабшалан дээрэ хэгдэнэб гэхэдэ, уһалхаһаа түрүүн бүхы газар дээрэ гектарай 3 центнер минеральна үтэгжүүлгэ тараагдаа һэн. Мүн тусгаар үтэг болгохоор газарта 1800 тонно нэгшэһэн шэбхэ гаргагдажа, хүрьһэндэ шэнгээгдээ. Үшөө 600 гектар сабшалан дээрэһээ шулуун түүгдээ, 210 гектарта борной шэрэгдэжэ, хүбхэн, хур хагданиинь үгы хэгдээ.

Ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй хубиингаа малда эдюулхэ үбһэ сабшажа абадаг 100 гектар сабшалан дээрэ аммиагай уһан тараагдаа. Ушарынь юуб гэхэдэ, гансашье ниитын адууһа малда үбһэ тэжээл хүсэд хүрэхөөр бэлэдхэхэ бэшэ, мүн хүдэлмэрилэгшэдэйнгөө малые эдихэ үбһэ хоолоор хангаха асуудалда анхарха болоно ха юмбибди.

Сабшалан дээрэ хэгдэжэ байһан эдэ бүхы хүдэлмэри гайтайгаар тохёолдоһон ган гасуурай хойшолонгые сүм усадхажа шадахагүйнь элитэ.

Тиибэ яабашье луговодууд, механизаторнуудай үдэр һүнигүй шахуу оролдон бүтээжэ байһан хүдэлмэри дэмы хосорхогүй, ган гасуурай бэрхэшээлые нилээд һулаpуулхал ёһотой.

В. БАЯНОВ,
Ивалгын совхоз-техникумэй ахамад экономист.

ЭРШЭМТЭЙГЭЭР ОРОЛСОНХОЙ

Газарай хүрьһэнэй үрэжэл һайжаруулжа, ургасыень дээшэлүүлхээр республика соо ябуулагдажа байһан габшагай хүдэлмэриин хоёр һарада «Зырянский» совхозойхид баһал эршэмтэйгээр оролсонхой.

Ангирай отделениин (эрхилэгшэнь шадамар бэрхэ эмхидхэлшэ Н. С. Воротников) тэжээл үйлэдбэрилгын тусхай отрядайхид энэ хэрэгтэ илангаяа харюусалга ехэтэйгээр хандана.

Түбхын түрүүн үнгэрэгшэ үбэлдөө эндэхид бүхы машина техникээ һайнаар заһабарилжа бэлдэһэн, хэрэгтэй минеральна үтэгжүүлгэ гэхэ мэтые хүсэд хүрэхөөр зөөжэ абаһан байгаа. Жэшээлхэдэ, газар уһалха хүсэ ехэтэй 2 бүлүүр станцинь һайнаар заһабарилагдаһанай ашаар мүнөө нэгэшье һаадгүй хүдэлгэгдэнэ.

Сабшалан дээрэ минеральна үтэгжүүлгэ тараалгада трактористнар И. Н. Ибрагимов, А. С. Воротников, В. А. Неродов, Г. И. Красивых гэгшэд үсөөхэн үдэр соо 450 гектар сабшалан, бэлшээри дээрэ минеральна үтэгжүүлгэ тараажа, удаань тэндээ борной, хадхууртай каток шэрэжэ, хүрьһэндэ оруулаа.

Энээнһээ гадна, отрядай луговод Г. П. Воротников ехэл туха сүлөөгүй, үглөөнһөө үдэшэ болотор сабшалангаа уһална. Тэрэ түрүүн һайрам тогтоожо, тэрэниие һубаг ханаабуудаар урадхуулан, сабшалан дээгүүрээ тарааһан юм. Һүүлэй үдэрнүүдтэ Ангир гол дээрэ бүлүүр станци тодхоод, уһа гаргажа эхилээ. Энэ станциие машинист В. Н. Воротников һайнаар хүдэлгэнэ.

Т. БАЙМИН.
Прибайкалиин район.

МАЛШАДАЙНГАА НАЙДАЛЫЕ ХАРЮУЛХАБДИ

Гурбан жэлэй саада тээ манай совхозой Улаан-Одоной отделениин лугомелиоративна оньһожоруулагдамал отрядай коллективые тараажа, орондонь тэжээл бэлэдхэлгын зургаан звено эмхидхээ бэлэй. Теэд һайнаар бодомжолонгүй хэгдэһэн энэ ябадалһаа һайн үрэ дүн түйлагдаагүй. Хабарай, зунай сагай хүрэжэ ерэхэдэ звено бүхэн оньһон техникээр, мүн газараа үтэгжүүлхэ машина, түхеэрэлгэнүүдээр дуталдажа захалаа һэн.

Энэ жэлэй эхиндэ совхозоймнай дирекци ээлжээтэ заседани дээрээ тэжээл бэлэдхэлгын звенонуудай хүдэлмэриин дүнгүүдые зүбшэн харахадаа, отделенидэ томодхогдоһон нэгэ звено байбал, таарамжатай гэһэн бидэнэй дурадхалые һайшаан дэмжээ юм. Тиин тэжээл бэлэдхэлгын хуушанаймнай томодхогдоһон отряд дахинаа мүндэлөө гээшэ. Энэ отрядта арба гаран луговод ороно. Эдэ луговодууднай трактор, машина жолоодожо шадаха шадабаритай юм.

Отрядай мэдэлдэ 1000 шахуу гектар сабшалангай газар даалгагдаа. Хамагһаа баян ургасатай Үдын-Голдо оршодог сабшалан 540 шахуу гектарта нэмжынхэй. Мүнөө эндэхи сабшаланда минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдажа, хүрьһэниинь борнойлогдоо.

Захын сабшалан 160 шахуу гектар болодог. Эндэ һуговодоор дүршэлтэй механизатор Пунсык Батуев хүдэлнэ. Мүнөө тэрэ булагай уһаар даажа абаһан газараа ундалуулжа байна.

Дундадын, Түглын, Наринай хонишодой үбэлжөөн шадархи сабшалан хамтадаа 200 шахуу гектар болохо юм. Тэдэмнай мүнөө бурьялан гараһан булагай амидаралта уһаар уһалагдана.

Эндэхи сабшалангай ээдгэбэл, хонишоноор хүдэлдэг механизаторнууд Александр Дугарович Дондоков, Николай Хабитуев, Жамбо Ендыпов гэгшэд болоно.

Хэрбээ мүнөө бүхы газараа ундалуулаагүй һаа, үбһэ ногооной, ороохо таряанай баян ургаса хуряажа абахын аргагүй.

Эдэ үдэрнүүдтэ Үдэ голой мүльһэн унажа, уһаниинь нэгэ бага нэмэжэ байна. Тиимэһээ бидэ Үдэ голойнгоо дэргэдэхи сабшалан үргэнөөр уһалжа захалхамнай. Наран-Талын 100 гаран гектар бэлшээри манай отрядай гэшүүдэй хүсөөр ундалуулагдаха юм. Май һарада луговодууднай бүхы газараа гурба дахин уһалжа дүүргэхэ юм.

Бидэ малшадайнгаа найдабари харюулхын тула даажа абаһан газартаа эзэн ёһоор ажаллажа, баян ургаса заабол ургуулжа, гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абаха тэмсэлээ үргэдхэнэбди.

Г. БУЛАТОВ,
Хориин совхозой ахалагша луговод.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

БАМ-ай барилгашанай үгэ

ПАРТИҺАА ЮУНДЭ ГАРААБИБ?

«Би—үнинэй коммунистби. Юрын бэшэ, һонирхолтой үе сагта ажаһуунабди. Теэд эгээл эдэбхитэй, мэдэсэ ехэтэй мэргэжэлтэнэй, 597-дохи СМП-гэй партбюрогой секретарь байһан В. В. Москвитинай партиһаа гарахадань, одоол голхорооб, сэдьхэлдэм ехэл хүлгүү байгаа. Бэрхэтэй хүндэ сагта нүхэдөө гайда орхиһонтой адли ябадал гэжэ сэгнэхэ байнаб»,—гэжэ ажалай ветеран, 1952 онһоо КПСС-эй гэшүүн Б. Ш. Доржиев «Северный Байкал» газетэдэ байгша оной январиин 25-да бэшээ һэн.

Бато Шагдуровичай сэдьхэлэй байдал һайн ойлгоноб. Гуша гаран жэлдэ эгээл һайхан һанал хүсэлөө партида зорюулаа ха юм. Анхан поездын начальнигай орлогшо байһан, мүнөө үйлэдбэриин-техническэ таһагай начальнигай уялга дүүргэгшэ В. В. Москвитин нээрээшье коллективтэе эгээл хүндэтэй хүнүүдэй нэгэн юм. Тэрэнэй КПСС-һээ гараһан ушарые һайн лэ ойлгоноб. Юуб гэбэл, өөрөө һая улаан билед-тээ хахасааб. «Энэ алхамтнай оһол бэшэ гү, халаглана гүт?» гээд зарим зон асууна. «Үгы гээд» батаар харюусанаб. Энээндэ бата үндэһэн бии.

КПСС-эй Северобайкальскын горкомой апрель һарада болоһон бюро дээрэ партиһаа гараһан 71 хүнэй хэрэг, харгадажа үзэгдөөд, баталагдаа. Тэрэ тоодо—минии. 10,15 гү, али 20 жэлэй саана үнэн сэдьхэлһээ мэдүүлгэ бэшэһэн эдэбхитэй бэрхэ зон эдэнэй дунда олон. «Һайн дураараа КПСС-һээ гараашад—үлүү шата, үлүү хүнүүд байгаа. Эдэнһээ сүлөөрхэдөө, партиин урагшаа дабшалта түргэдэхэ»—гэжэ районой газетэдэ В. Притчин энэ жэлэй эхеэр бэшээ һэн. Энэмнай, юрэдөөл, холын хараагүй, охорхон бодол, иигэжэ баталхын урда бодомжолжо үзэхэ хэрэгтэй.

Һүүлэй үедэ үргэн дэлисэтэй боложо байһан энэ үзэгдэлэй—партиһаа гаралганай ушар шалтагаан тухай бодожо үзэе. Би мэдүүлгэ үгэхэдөө, мартаагүйб, зобоогүйб гэхэ аргамгүй. Нойргүй һүнинүүдшье байгаа.

Анхандаа ямар охорхон мэдээсэлээр ухаагаа «тэжээдэг» һэнбибди. Манда хүрэһэн мэдээсэлые горитойгоор шүүмжэлжэ, шэнжэлжэ үзэдэггүй һэн хабди. Ерээдүйн һаруул ехэ ажабайдалай түлөө тэмсэнэбди гэжэ үнэншэдэг, этигэдэг байгаабди.

Гэбэшье тэрэ үедэшье нютагай партийна хүтэлбэрилэгшэдэй ехэрхүү, бүдүүлиг зангынь, ажалша коллективүүдэй амин шухаг асуудалнуудые тоодоггүйнь эли бэлэй. «Парти ба арад ниитэ нэгэн, гансал ондоо ондоо магазинуудта ябадаг»— гэһэн үгэ үндэһэтэйгөөр лэ бии болоһон бшуу.

1985 оной апрель оршон байдалаймнай үнэн нюурые бүри элирүүлэн харуулаа. Манай политическэ удэридагшад өөһэдтөө коммунизм мэтэ байдал «байгуулаад», арад зондоо хүгжэнги түгэс, энэрхы ёһото, үгышье һаа феодальна гү, казарменна социализмые үлөөбэ ха юм. Хубисхалай гү, али Илалтын һайндэрнүүдэй үедэ эгээл амтатай эдеэ хоол, эгээл һайн эд бараа тээһэн автолавканууд нютагай хүтэлбэрилэгшэдые хангажа тухашардаг һэм шуу.

Энээн тухай Северомуйскда ажаһуугшад, тэрэ тоодо Бато Шагдурович нилээн лэ дуулаһан байха.

Үгэ ба хэрэгэй хоорондохи таһалдал эли. 1985 ондо оромнай ямар байдалда оронхой байгааб? Парти энэ байдалые заһахын, һайжаруулхын тула аргагүй ехэ харюусалга бэе дээрээ даажа абаа һэн. Мүнөө Буряадай республика РСФСР дотор гэр байраар хангалгаар, социально-соёлой байдалай талаар жара гарадахи һуури эзэлнэ гэжэ мэдэнэбди. Залд гэхээр баримта ха юм.

Хэн хэмнайшье Хойто-Байгалай районой гү, али Буряадай АССР-эй партида ороо бэшэбди. Гэбэшье КПСС-тэхи байдал өөһэдынгөө партийна эхин организацинуудай, парткомуудай, горкомуудай хүдэлмэреэр сэгнэхэ аргатайбди, ёһотойшьебди. Манай трестын партком захиргаанаа дахаад лэ экономическа реформо бэелүүлгэдэ һаад ушаруулхаһаа бэшэ ондоо юумэ хээгүй гэхэ байнаб. Поезднууд, участогууд, бригаданууд урдынхидаал адли хүдэлхэеэл мэдэнэ, харин экономическа тооололго хэхэ, өөһэдөө олоһон мүнгэ зөөрөө өөһэдөө хэрэглэхэ арга эдэнэртэ олгогдоогүй байһаар. КПСС-эй горкомой түлөөлэгшэд һүүлэй хэдэн жэлдэ бригададамнай харагдаагүй. Ажалша коллективүүдтэ хүрэдэггүй, бодото ажабайдал, экономическа хубилалтанууд тухай мэдэдэггүй аад, ажахын тоосоо нэбтэрүүлгэдэ һаадаа юу табилсахаб даа!

Участок, бригадануудта ажахын тоосоо нэбтэрүүлхэ, тиигэжэ бүридэлөөрөө багашье һаа, нилээн хүсэтэй эдэ коллективүүд өөһэд өөһэдын фондтой, олзо доходтой болохо ёһотой гэжэ хэлэеэ холотороо, хашартайшье болотор хэлээ хаб. «Туршалга хээд үзеэл, бидэ бэлэмди» гэжэ байхадамнай, хэнэйшье тоохогүйдэ, голхормоор лэ. Одоол эндэ партийна хүтэлбэрилэгшэдэй зүрхэлжэ, ушар ёһо мэдэнгөөр дэмжээ һаань, магад, хүдэлмэришэдэй дунда хүндэтэйшье болохо аалэм...

Али бидэнэр бүтэхэгүй юумэ үүсхэнэ гүбди гээд мэргахадамнай, ондоо трестнүүдтэ ажалша коллективүүдэй үүсхэлнүүдтэ анхардаг жэшээнүүд олон байна. Жэшээлбэл, ашаглалгада тушаагдаха объект дээрэ ондоо коллективһээ хэлсээнэй гуримаар хүнүүдые хабсадуулнабди гэжэ Тындэһээ ерэһэн бригадир нэгэ зүблөөн дээрэ хөөрөө һэн. «БАМсантехмонтаж» трестын түлөөлэгшэ Недоростков участогай фонднуудые яажа бүридхэдэг тухай, кирзаводой хүдэлмэришэн арендын зорилгонууд тухай хэлээ. Бага, ехэшье һаа, коллективүүд өөһэдын һонирхолтой дүршэлтэй гэжэ зүблөөн дээрэ элирбэ. Харин би... поездһоо таһалагдаһан вагондо билет абаһан пассажир мэтээр энэ үедэ өөрыгөө һанаа бэлэйб.

Гаргашалагдаһан эд, материалнуудаа мүнөө ехээр тоолоошьегүй һаа, өөрын олзо доходтой байнабди. Харин хоёрдохи модельдэ ороо һаа, хүн бүхэмнай алмажа, арьбалжа, доходнай бүри ехэ болохо. Ямар хубинь «дээшээ» эльгээгдэхэб, ямарынь коллективтэе үлөөгдэхэб — энээн тухай хэлсэхэ хэрэгтэй. Өөһэдын фондтой болоходоо, өөһэдынгөө хүдэлмэришэдтэ гэр байра барихабди, социальна зорилгонуудта гаргашалхабди. Үдэр, һүниие илгангүй, шэмэрүүн хүйтэн уларилһаа бэрхэшээнгүй, XX зуун жэлэй агуу барилга бодхоолсоһон хүнүүд аятай байдалда ажаһууха эрхэтэй. Эндэһээл минии һанамжаар, хубилган шэнэдхэлгэ эхилхэ ёһотой.

Ажалша коллективүүдтэ бэеэ даанги байдалай олгогдоогүй байхада, ехэнхи олоһон мүнгэмнай «дээшээ» эльгээгдэжэ, манда мэдэгдээгүй хэрэгүүдтэ гаргашалагдана. Мүнөөнэйхиһөө һайнаар ажаһуухые эрмэлзэнэбди. Энээнэй тулада би, үйлэдбэридэ ажалладаг тула мүнөөнэйхиһөө ехые хэхэ гү, али урданайнгаа хэмжээнэй хүдэлмэри бага гаргашатайгаар бүтээхэ болоноб. Теэд энэ хүсэлөө бэелүүлхэ гэхэдэмнай, партийна организацимнайшье, горкомшье туһа хүргэнэгүй.

Үйлэдбэриие Ээнтэй болгохые һэдэжэ байһаар өөр тухайгаа юун гэжэ дуулаагүйбиб... Албанайнгаа тушаал хэрэглээ, забастовко эмхидхэхэеэ һэдээ гэхэ мэтээр. Һайн юумэнэй түлөө һааргүй оролдоод, ороннонь иимэ юумэ дуулахадаа досоом хэды аягүй болоо һэм...

Харин мүнөө улаан биледээ тушаахатайгаа адли олоной түлөө оролдохоёо болёод, гараа хабсаргаа, уруу гунхаа гэжэ һанаагүй. Өөрынхеэрээ, урданайхяараал партиин хэрэгэй түлөө сэдьхэлээ зобоноб гэжэ мэдэрнэб. Түрүү аргануудые, социальна политика үгэ дээрэ бэшэ, харин хэрэг дээрээ дэмжэдэг һаань, партида этигэлээ алдаһан зон үсөөн байха һэн. Теэдшье тэмсэлшэ байха гэбэл, заатагүй КПСС-эй гэшүүн байха ёһотой гэжэ хэн хэлээ юм...

П. ШЕРОНОВ,
«БАМтрансстрой» нэгэдэлэй ажалша коллективэй соведэй гэшүүн, 597-дохи СМП-гэй прораб.

КЛУБАЙ ЭЭЛЖЭЭТЭ ЗҮБЛӨӨН

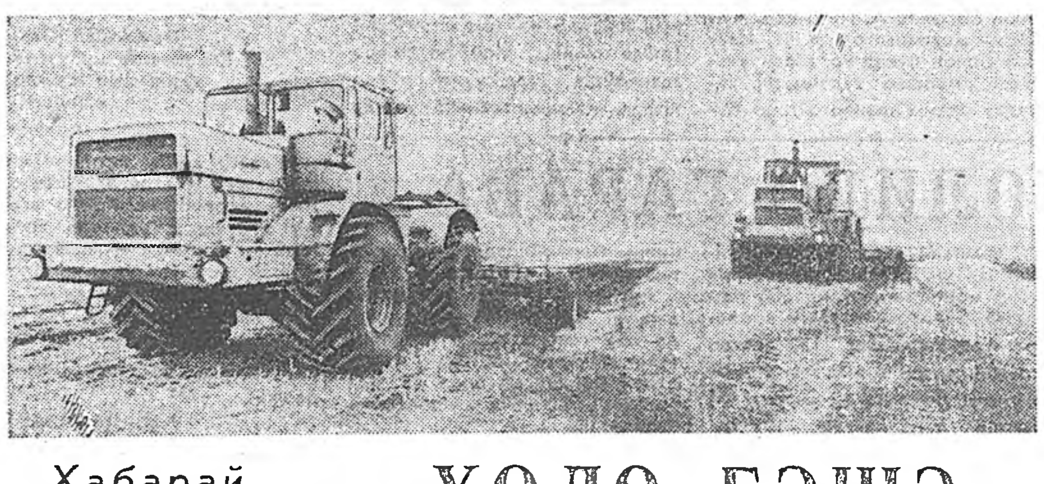
КПСС-эй Захааминай райкомой дэргэдэ үгэ буляалдаата хөөрэлдөөнэй клуб хүдэлдэг болонхой юм. Һаяхан энэ клубай ээлжээтэ зүблөөн үнгэргэгдэбэ. Зүбшэхэ зүйлынь «Ленин, парти, мүнөө үе саг» гэһэн темэ болоо.

Клубай зүблөөе КПСС-эй райкомой секретарь Б. Г. Будаев нээгээ. Зүблөөндэ районой болон Закаменск хотын үзэл сурталай эдэбхитэд, партийна, комсомолой, совет хүдэлмэрилэгшэд, арадай гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын болон бусад эмхи зургаануудай түлөөлэгшэд, журналистнууд хабаадаа.

Дурадхагдаһан темын «Социализм тухай Ленинэй бодолнууд» гэһэн бүлэг тушаа ехэ хөөрэлдөөн, халуун арсалдаан гараба. Райгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо Г. П. Мархаева, «Ажалай туг» газетын редактор М. С. Батуева, КПСС-эй райкомой хоёрдохи секретарь В. А. Полютов болон бусад Ленинэй социализм байгуулалгые тодорхойлһон, ерээдүйн байдалые уридшалан хараалһан бодолнууд, ойлгосонууд тушаа өөһэдынгөө һанамжануудые хэлээ.

Иигэжэ энэ хөөрэлдөөн үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэдтэ тон туһатай байба.

Манай корр.

Хабарай тарилга-90

ХӨЛГЫН ЭРЬЕДЭ ХҮЛГӨӨТЭЙ

Май һарын түрүүшын үдэрнүүдтэ харьялан урдаа Хөлгын эрье зубшан, Булюутэһээ Хонхоло хүрэтэр ябаха ушартай болобсоб. Буряадай суута уран зохёолшодой нэгэн Барадий Мунгоновой роман соогоо магтан дуулаһан Хөлго гол һайхан даа. Бэшүүрэй үргэн талаар аажам намдуугаар урдаһаар энэ гол эндэхи зониие, адуу малые, ан арьяатаниие үндалһаар хэды үе болоо юм, тоолоожо тодорхойлхонь бэрхэ. Шэнхинээтэ промышленностиин эхин—Шэтэ городһоо холо бэшэ оршодог Арахлей нуурнуудһаа эхиеэ абажа, хэдэн зуун километр зай гаталан баруун тээшээ урдаһаар, сэлгеэ дуулим Сэлэнгэ мүрэнтэй Жэрэмэй хажууда ниилээд, Байгалдаа шудхадаг энэ гол Буряад ороной далайда ниилээд ехэ сэбэр, һайхан уһа нөөсэлжэ байһаар юм.

— Хөлгоһоомнай сэбэр, баян уһатай гол хаанаһаа олдохоб даа,—гэжэ Бэшүүрэй зон захаһаа абан хэлэдэг.—Газаремнай, малыемнай үндалуулжа, таряа ургасыемнай, мяха, тоһыемнай элбэгжүүлжэ байһаар даа.

Хөлгын уһые хүсэд һайнаар хэрэглээд байбал, хоёр эрьеэрнь түбхинэһэн зон үшөөшье баян һууха байгаа гэһэн бодол эдэ үдэрнүүдтэ эжэлүүдгүй һанаандам түрөө һэн. Энээнэй түлөө эндэхи зоной эрмэлзэжэ байһаниинь элеэр харагдана. Байгша ондо Бэшүүрэй ажахынууд 70 мянган тонно ороохо, 17 мянган тонно хартаабха, 2 мянган тонно овощ хуряажа абаха, 6300 тонно мяха, 14.700 тонно һү, 360 тонно ноохо үйлэдбэрилжэ, гүрэндөө 12 мянган тонно таряа, 7,5 мянган тонно хартаабха, 1,7 мянган тонно овощ, 6600 тонно мяха, 11300 тонно һү, тэрэ тоодо 90 процентыень нэгэдэхи сортоор, 1700 центнер ноохо (сэбэр утаанай гарасын хэмжээгээр) тушааха социалис уялгатай юм. Иимэ дүнгүүдые түйлахын тула эндэхид зуун үнеэн болон гунжан бүриһөө 90 тугал,зуун эхэ хонин бүриһөө 87 хурьга, эхэ гахай бүриһөө 14 поршоонхо абаха, үнеэн бүриһөө 2200 килограмм һү һааха болоно. Гэбэ ябашье элбэг хүрэхэ тэжээлэй үндэһэ һуури бии болгоогүй һаа, энэ ехэ зорилгонуудые бэелүүлхэ гэшэ бэрхэтэй бшуу. Тиимэһээ байгша ондо гектар бүхэнһөө 15 центнерһээ бага бэшэ ороохо, 120 центнер хартаабха, сабшалангай гектар бүхэнһөө 25 центнер, олон жэлэй ногооной таригдаһан газарһаа 28 центнер үбһэ бэлэдхэхэ зорилго урдаа табинхай.

— Хараалһанаа амжалтатайгаар бэелүүлхын тула манай районой таряашад, луговодууд энэ жэлдэ хэзээ хэзээнэйхиһээ эмхитэйгээр ажалаа ябуулжа захалба,—гэжэ Бэшүүрэй РАПО-гой ахамад агроном Петр Сидорович Алексеев хөөрэнэ. —Бүхыдөө 25 мянган гектар хахалагдадаг полиин хүрьһэнэй шииг нойтыень барихаар борнойлхо ехэ ажал эмхидхэгдээ. Үбэлдөө полидо саһан тогтоогдоо, хабартаа 15 мянган гектарта культиваци хээ. Энээнгүйгөөр нэгэшье гектарта шэниисын орооһон таригдахагүй байгаа гэжэ нэмэбэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ районой бүхы ажахынуудта эртын ороохото ургамалнуудые тариха хүдэлмэри дүүргэгдэбэ. 22 мянган гектарта эртын тарилга хэгдэбэ. Бэшүүрэй дүй дүршэл ехэтэй таряашад тарилгын шанарые анхарна. Имагтал тарилгын эрилтэдэ хүрэмөөр 1—3 классай шанартай, хордогдоһон үрэһэн эндэ таригдажа, полиин нюруу заатагүй жэгдэлэгдэнэ. Илангаяа «Победа», «Рассвет» колхозуудта, Булюутын совхоздо тарилгань үлэмжэ урагшатайгаар хэгдэбэ. Эдэ ажахынуудта механизаторнуудай ажалаха, амарха эрхэ байдал, эдеэ хоолоор, элдэб хэрэгсэлнүүдээр хангалга һайнаар эмхидхэгдээ юм. Ургаса үргүүлагшадаа үдэрэй 3 дахин халуун эдеэ хоолоор хангана, тиимэһээ хүнүүдшье һаадгүйгөөр хүдэлнэ бшуу.

Райондо түрүүлэн XXI партсъездын нэрэмжэтэ, «Победа» колхозууд, Дзержинскиин нэрэмжэтэ, «Буйский» совхозууд хартаабха һуулгажа захалбад. Энэ ургамал дүн хамта 1195 гектарта таригдаха юм.

— Имагтал эрхим сортын, баян ургаса үгэдэг хартаабха тарихаар оролдожо байнабди. Зарим ажахынууд үмсэһөө һайн сортын хартаабхын үрэһэ худалдажа абана. Муу шанартай үрэһөөр тарилга хэжэ зобонгоор тэрэнээ малда үгэжэрхибэл дээрэ. Юрэдөө, хартаабхын үрэһэндэ һанаагаа зобохо юумэн байхагүй, ажахы бүхэндэ үрэһэниинь хүсэд хүрэхэ даа, гансал томо, жэжыень һайса илгажа, һайнаар элдүүрилэгдэһэн газарта жэгдээр һуулгаха хэрэгтэй,—гэжэ РАПО-гой ахамад агроном Алексеев мэдүүлнэ.

Нёдондоной ган гасуурһаа уламжалан, эндэхи газарай хүрьһэн хуурайшаг байна. Тиимэһээ Хөлго голой элбэг уһаар газараа һайса уһалбал, үбһэ тэжээл элбэгээр абтаха гэшэ. Энээнииие һайн ойлгодог Булюутын, Хөлгыч, Бэшүүрэй, Охин-Булагай болон бусад совхозуудай, «Победа», «Рассвет» колхозуудай луговодууд бүри апрель һарын Гүүл багаар сабшалангаа уһалжа захалаа һэн. Районой түрүү луговодууд Василий Тимофеевич Афанасьев, Алексей Гурьянович Перелыгин («Рассвет» колхоз) даалгагдаһан участогуудаа хоер дахин уһалжа үрдеэд байна.

Голой эрьедэ тодхоогдоһон бүлүүр станцинууд һаадгүй хүдэлгэгдэнэ. Охин-Булагай совхозой «Дальний угол» гэжэ газарта хүсэ ехэтэй бүлүүр станци сүүдхэ соо таһалгаряагүй хүдэлһөөр үнинэй. Эндэ Сергей Герасимов Евгений хүбүүнтэеэ, Николай Тимофей Коробенковууд, Константин Разуваев 120 гектар сабшалан уһалжа байгаа юм. Энэл ажахын хоёрдохи отделенидэ Лидия Разуваева, Галина Григорьева гэгшэд Топкагай уһалууриин системэһээ газар уһалхадаа Сергей Герасимовай бригадаһаа ахигданагүй. Мүн дүрбэдэхи отделениин газар уһалагшад Нарзамбал Жигжитов, Апрель Мункуев, Галсан Базаров гурбан 111 гектар сабшалан хоёрдохёо уһалжа байна. Охин-Булагай газар уһалагшадай хэхэ ажал үшөөл ехэ, даалгагдаһан участогуудаа—3—4 дахин уһалхаар зэһэнхэй. Гансал бүлүүр станцинуудай хоолойнуудые холбодог сальнигуудай дуталдадаг дээрэһээ ехэ һаад ушаруулагдана. Энээнһээ уламжалан станцинуудаа ходо нүүлгэжэ, сальнигтай хоолойнуудые зөөхэ, тодхохо хэрэг гарана. Гэбэшье зорилгоёо дүүргэжэ, баян ургаса ургуулха байһанаа эндэхид мэдүүлнэ.

— Сабшалан уһалха хүдэлмэри үшөөл хангалтагүй байна гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй. Мүнөө үедэ район соо бии байһан бүлүүр 68 станциин оройдоол 40-ниинь хүдэлгэгдэжэ байна. «Дружба», «Еланский» колхозуудта газар уһалха хүдэлмэри биража ябуулагданагүй. Бүри һэядаа бүлүүр станцинуудаа бултыень хүдэлгэхэ талаар зохихо хэмжээ абаха хэрэгтэй,—гээд П. Алексеев үшөө нэгэ тон шухала юумэн тухай нэмэжэ хэлээ һэн.

Райондо 38 мянган гектар хахалагдадаг газарай хүрьһэнэй үрэжэл мууданхай. Газарайнгаа үрэжэл һэбэжэруулхын тула жэл бүри 3600 гектарта дахинаа наран сэсэг, рапс тарихаар түсэблэгдэнэ. Байгша ондо тараландаа 195 мянган тонно наг шэбхэ болон минеральна үтэгжүүлгэ горитойгоор оруулхаар хараалагдаһан юм. Мүнөө үедэ поли дээрэ 130 мянган тонно наг шэбхэ гаргагдаад, 9112 гектарта 1682 тонно минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдаад байна. Энэ хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэһээр. Илангаяа газарай үрэжэлтэ хүрьһэ бэхижүүлхэ ургамалнуудые элбэгээр тарихада ашаа үрэтэй байна ха юм.

Энэ жэлэй хабарай тарилгын үдэрнүүдтэ Хөлго голой эрьедэ хүлгөөтэйл байна даа.

М. ГОНЧИКОВ,
манай корр.

ХОЛО БЭШЭ, БЭЛШЭРТЭ

Тээгдын отделениин тракторно-тарьяан ажалай бригадын механизаторнууд эндэһээ холо бэшэ Бэлшэртэ хабарайнгаа тарилга үнгэргэжэ байна. Тэндэ бригадираар С. Валеев хүдэлнэ. Урдандаа тэрэ энэ коллективтэе механизатораар ажалажа ябаһан юм,—гэжэ совхозой парткомой секретарь Георгий Георгиевич Цыренов хэлээ һэн.

Бэлшэрэй полевой станда хүрэжэ ерэхэдэмнай, халуун ажал хурдандаа оронхой байгаа һэн.

Тэндэһээ холо бэшэ, зүүнхойто тарялан дээрэ, К-700 түхэлэй тракторнуудай газар хахалжа ябаханъ харагдаба. Тэндэ механизаторнууд Владимир Рагинский, Раис Загадулин, Гаяс Закиров, Евгений Копач гэгшэд хүдэлмэрилжэ байба.

Эдэ дүрбэнэй хүсөөр дүн хамтадаа 600 гектар поли элдүүрилэгдээ.

Һүүлшын бороогой удаа хүсэд һайнаар элдүүрилэгдэһэн полидо шэниисэ болон обёос таригдажа эхилбэ. Эндэ механизаторнууд Евгений Чернышев, Вячеслав Ковалев, Сергей Разумов гэгшэд тарилга хэнэ. «СЗС-3,6» түхэлэй гурбагурбан сеялкэтэй агрегадуудтай эдэ трактористнууд тарилгаяа шанартайгаар үнгэргэнэ.

Хүрбын совхозой Тээгдын отделениин механизаторнууд 1600 гектарта ороохото ургамалнуудые тариха даабаринуудтай юм. Мүнөө 900 шахуу гектарта тарилга хэгдээд байна.

Механизаторнуудай хүдэлмэриие зүбөөр эмхидхэхэ талаар ажахын ахамад агроном Анатолий Николаевич Евсеев ехэ оролдолго гаргана.

Эдэ үдэрнүүдтэ Бэлшэрэй тарьяанай тоог дээрэ эршэмтэ ажал эдэбхитэйгээр ябуулагдана. Эндэ хүдэлжэ байһан Надежда Цырендоржиева түрүүтэй багахан коллектив үрэһэ хүрэнгэ хуряажа, тарилгада бэлдэнэ.

Тарилгын агрегадуудта хүсэд һайнаар түхеэрэгдэһэн ашаанай автомашинануудаар жолоошод Борис Митыпов, Батор болон Андрей Цыбиковууд үрэһэ хүрэнгэ таһалгаряагүйгөөр асаржа хангана.

— Эртын ороохото ургамалнуудые тариха хүдэлмэреэ майн хахад болотор дүүргээд, сэбэр пээр хахалжа бэлдэхэбди. Тэрэшэлэн энэ жэлдэ 1000 шахуу гектарта тэжээлэй ургамалнуудые тариха ёһотойбди, —гэжэ бригадир С. Валеев хөөрэнэ.

Тэрэл үдэртөө Хориин совхозой Аалан тракторно-тарьяан ажалай бригадын механизаторнуудай хүдэлжэ байһан газарта хүрэжэ ерээ һэмди. Эндэ түрүүшын 700 шахуу гектарта шэниисэ, обёос, хара тарьяан таригдаад байгаа һэн.

— [illegible] хэды эхилһэнэй сэ ехэтэйгээр хүдэлжэ, олоной магтаалда хүртэнэ, халаанай даабаринуудые үлүүлэн дүүргэнэ.

Газар хахалха харюусалгата ажалда К-700 түхэлэй тракторнуудые жолоодоһон Бато Будаев, Александр Болутов, Зоригто Цырендоржиев гэгшэд шадабаритайгаар ажаллаа.

Эндэ эртын ороохото ургамалнуудые тарижа дүүргэһэнэй удаа сэбэр пээ элдүүрилжэ эхилхэ юм.

Механизаторнуудай хүдэлмэриие хэнамжатайгаар эмхидхэхэ хэрэгтэ электро-гагнууршан В. Нимаев, хүдөө ажахын механик Д. Шагдаров гэгшэд хубитаяа нилээд оруулна.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хүрбын совхозой тарялан дээрэ газар хахалагдана, Хориин совхозой Ааланай отделениин механизатор Цыденжап Мункуев. Хүдөө ажахын машинануудай механик Даша Шагдаров ажалдаа. А. ЦЫДЕНОВЭЙ фото.

АРЕНДЭ: бодото байдал, шиидхэхэ асуудалнууд

ГЭЭГДЭЛ, ГАСАЛАНГАЙ БОГОҺО ДАБАЖА...

Би 13 жэлэй саада тээ Уланхаанда ерэжэ, саашанхи ажабайдалаа, хуби заяагаа ниилүүлээ бэлэйб. Иигэжэ би эндэхи буряад басага наһанайнгаа хани болгожо абаһан байнаб. Таня бидэ хоёр хүбүүтэйбди, гурбадахи класста һурана.

Тиихэдэ өөрөө немец яһанай хүн болоноб. Эдэ бүгэдые эндэ юундэ бэшэнэбиб гэхэдэ, һүүлэй үедэ манай ороной зарим нютагуудта нацинууд хоорондын асуудалнуудаар элдэб олон зүрилдөөнүүд гаража, хүн зоной шуһан адхарна. Би иимэ уршагта муухай ябадалые эрид буруушаанаб.

Манай Уланхаанда буряадууд, эвенкнүүд болонородууд эбтэй эетэйгээр ажаһуудаг юм. Энээниие минии хүтэлбэрилдэг тракторно-тарьяан ажалай бригадын гэшүүдэй ажабайдалай, мүн ажалай жэшээ дээрэ хаража боломоор. Бригададамни мүнөө 12 хүн ажаллана. Тэдэнэймни дунда эвенкнүүд Николай Атакин, аха дүү Егор, Сергей, Ермил, Эдуард Степановтан, Степан Берельтуев, буряадууд Баяр Очиров, Владимир Сонголов, ородууд Виктор Малахов, Николай Лавров болон бусад эбтэй эетэйгээр ажаллана. Үндэһэн яһатанай асуудалаар тэдэнэй хоорондо гараһан арсалдаа би эндэ ерэһээр нэгэтэшье хараагүйб, шагнаагүйб. Тиихэдэ би үнгэрһэн 13 жэлэй туршада Уланхаанда ажаһуухадаа, намайе ерүүл хүн, немец гэжэ баһаһан, доромжолһон ябадал һананагүйб. Гэхэтэй хамта, эндэхи нютагай хүн зон, илангаяа механизаторнууд намда тракторно-тарьяан ажалай бригада ударидахые найдаа бэлэй. Гадна нютагайхидни намайе районно Соведэй арадай депутадаар һунгажа, тон ехэ этигэл найдабаридаа хүртөөгөө.

Мүнөө орон доторнай ехэ хубилалтанууд боложо байнхай лаб даа. Бэрхэшээлнүүд, шиидхэгдээгүй асуудалнууд олон. Нэн түрүүн экономическа асуудалнуудые шиидхэхэ болонобди. Энэ талаар манайшье ажахыда яһала ехэ хубилалтанууд боложо байнхай. Жэшээнь, бидэ бүхы совхозоороо арендна харилсаагаар ажаллажа байнхайбди. Тиихэдэ манай Хуллагай тракторно-тарьяан ажалай бригадын гэшүүд ажахы доторой арендын харилсаануудай гуримаар ажалаа эмхидхэнхэй. Иигэжэ бригадымнай гэшүүд табан жэлэй туршада ажахытайгаа тусгаар хэлсээ баталһан байна.

Манай Уланхаанда таряа ургуулхань ехэ хүшэр юм. Юуб гэхэдэ, хэтэ мүнхэдөө гэдэдэггүй хүрэшэһэн хүрьһэтэй газарнай зунай үедэ хүсэд һайнаар гэдэжэ үрдидэггүй байна. Тиимэһээ эндэ шэниисэ тарихада, намар болотор хүсэд эдеэшэжэ үрдинэгүй. Жэшээнь, эдэ жэлнүүдтэ бидэ түргэн болзорто эдеэшэдэг «бурятская-79», «бурятская-36» сортын шэниисэ тарижа туршаһамнай, хүсэд эдеэшээгүй дээрэһээ сенаж болгогдоһон байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ бидэ ороохото ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлхын тула ехэ хүдэлмэри хэжэ байнабди. Тусхайлбал, эрдэмтэдэй ашаар газар тарялангай хүрьһэнэй бүридэлые һайнаар шэнжэлжэ, поли дээрэ наг шэбхэ гаргадаг болообди. Мүнөө бидэ минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэхэеэ болижо байнабди. Минеральна үтэгжүүлгэ үнэ сэнтэй байхаһаа гадна оршон тойронхи байгаали бузарлажа, ехэ хохидол ушаруулжа магад ха юм. Үнгэрһэн жэлдэ бригадынгаа гэшүүдэй хүсөөр пээр дээрэ 1000 тонно наг шэбхэ гаргаа һэмди.

Мүнөө бригададамнай дүн хамта дээрээ 1902 гектар тарьялан даалгагданхай. Тэрэнэймнай 350 гектарынь сэбэр пээр болгогдонхой. Энэ жэлдэ 600 гектарта обёос, 300 гектарта ешмээн, 100 гектарта хара таряа, 300 гектарта силос болгогдохо ургамалнуудые тарихабди. Гадна бригададамнай 210 гектар сабшалан даалгагданхай. Тэрэнэйнгээ 42 гектарай ургаса жэл бүри витаминтай ногооной гурил болгонобди.

Һүүлэй жэлнүүдтэ бидэ шэнэ газар элдүүрилжэ, тарялангаа 281 гектараар үргэдхөөбди. Энэ жэлдэ үшөө 100 гектар шэнэ газар элдүүрилжэ эхилээбди. Ерэхэ жэлдэ газараа үшөө 160 гектараар үргэдхэхэ түсэб бии. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, ойрын жэлнүүдтэ бидэ 1300—1400 гектар тарьялантай болохо байнабди. Юуб гэхэдэ, ажахы доторнай тарилгын газар дуталдадаг ха юм.

Урдань ажахымнай ороохото ургамалнуудые багаар тарижа, тон бирагүй ургаса абадаг байһан дээрэһээ адууһа малдаа эдюулхэ горитой ехэ холимог тэжээл худалдажа абадаг байһан юм. Энэмнай тон гаргашатай лаб даа. Жэшээнь, городһоо нэгэ центнер холимог тэжээл Уланхаанда асарагдахадаа аяар 23 түхэриг болодог байна. Иимэ үнэ сэнтэй тэжээл малда эдюулхэдэ үйлэдбэрилһэн ноохоной, мяханай, һүнэй өөрынь үнэ сэн ехээр дээшэлнэ ха юм. Тиихэдэ бидэ урдахи жэлнүүдтэ өөрын үрэһэ хүрэнгэгүй байжа, ондоо тээһээ баһал нилээд мүнгэ гаргашалжа, худалдажа абадаг байгаабди. Жэшээнь, нэгэ центнер үрэһэ хүрэнгэ худалдажа абахада 55—60 түхэриг гаргашалагдана. Мүнөө өөһэдөө оролдоһоной ашаар өөрын үрэһэ хүрэнгэтэй боложо шадаһан байнабди. Үнгэрһэн жэлдэ 300 тонно обёосой үрэһэ хүрэнгэ, 70 тонно ешмээнэй, 30 тонно хара тараанай үрэһэ хүрэнгэ тарилгада бэлэн болгожо хаагаабди.

Бидэ тарилгаяа агротехническэ бүхы эрилтын ёһоор үнгэргэхые оролдонобди. Мүнөө манда гурбан политой севооборот нэбтэрүүлэгдэнхэй. Хуллагай тарялан Хүнтэйн тарялангдал адли һалхинда үлеэгдэдэггүй юм. Хэды тиигэбэшье һаань, бидэ газарайнь хүрьһэ хамгаалхаар һэргылэмжын хэмжээнүүдые абажа байдагбди.

Эдэ жэлнүүдтэ тарьяанай ургаса дээшэлүүлхэ талаар бригада доторнай зарим тэды амжалта түйлагдаа. Жэшээнь, гурбан жэлэй саада тээ гектарай дунда зэргээр 2,7 центнер таряа хуряаһан байбал, 1988 ондо гектарай 20 центнер ороохон абтаа. Тиихэдэ үнгэрһэн жэлдэ гектарай дунда зэргээр 18 центнер таряа хуряаһан байнабди. Харин энэ жэлдэ гектарай 12 центнер таряа абахаар түсэблэгдэнхэй.

Бригададамнай Т-150 түхэлэй 5, ДТ-75 түхэлэй 1, МТЗ-80 түхэлэй 1 трактор, ГАЗ-53 түхэлэй автомашина, комбайнууд болон газар тарьялан элдүүрилхэ техникэ даалгагданхай. Бидэ жэл бүри таряа хуряал-

Совет ороной дотор

ЭРХҮҮ. Ангар шадарай нютагуудта хабарай тарилгын хүдэлмэри жэгдэ ябуулагдана. Братска, Нижнеилимскэ, хойто бусад районуудһаа бэшэ тээ хаа хаанагүй ороохото-бобово болон тэжээлэй ургамалнууд таригдана. Һүүлдэнь агрегадууд шэниисын полинуудта гаргагдаха юм.

Мүнөө жэлдэ областьдо 1,5 миллион гектарта тарилга хэгдэхэ. Шиигтэй хүрьһэтэй участогуудта нэн түрүүн тарилга хэхые таряашад яарана.

МОСКВА. Ганса бэе ба үндэр наһатай эрхэтэдтэ туһаламжа үзүүлхэ хэрэгтэ дотоодын хэрэгүүдэй зургаануудшье хабаададаг. Энэрхы сэдьхэлэй бүхэсоюзна ябуулгын үедэ Энэрхы сэдьхэлэй ба элүүр энхын совет жасын тоосоогоор СССР-эй МВД 50 мянган түхэриг оруулаа һэн.

Ороной дотоодын хэрэгүүдэй министерство үргэмжын программые саг үргэлжэ дэмжэдэг юм. Нёдондо жэлэй һүүлдэ 100 мянган түхэриг жасада оруулагдаа һэн. Хүтэлбэриин аппарадые барижа байлгада алмагдаһан мүнгэн зөөри энэ зорилгоор хэрэглэдэг юм.

Дотоодын хэрэгүүдэй зургаануудай дэмжэлтые бусадшье эмхи зургаанууд мэдэрдэг. Гансал мүнөө жэлдэ В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ хүүгэдэй совет жасада 200 мянган түхэриг оруулагданхай. Эдир армеецүүдэй хүдэлөөнэй штаб, РСФСР-эй Социальна хангалгын министерство МВД-гэй зүгһөө туһаламжа абаһан байгаа.

ОМСК. Александр Солженицындэ зорюулагдаһан «Бусалга» гэһэн выставка... хи гүрэнэй түүхын-уран зохёолой музейдэ нээгдэбэ. Тэндэ хэдэн арбаад документ, фото-зурагууд, газетын статьянуудай буулгабаринууд, зохёолшын зохёолнуудын... дэнхэй. Үни хада... дадаг байһан үрөө... тухай үнэн зүбөөр... на. «Манай орон доторо ... жо байһан алибаа... хай мэдээсэхэ дуратай... гэ орондоо һанаа... дана, дутуу дунда... суулхые хүсэнэгүй... гэжэ энэ хүн бүри... бэшэһэн байна. Совет... россин жасын «Гэрэл...» гэһэн нэгэдэл түс... бэлдээ юм.

ЧЕЛЯБИНСК. Ниитын дураанай үшөө нэгэ зам... мүндэлбэ. Россин ... ноо шэнжэлэгшэдэй ... эмхидхэгдээ. Челябинск... гэргэгдэһэн эмхидхэл... дэ РСФСР-эй 75 хизаар... область болон автономно ... публикануудай түлөөлэгшэд ... баадалсаа.

КАЛИНИНГРАД. Энд... гэгдэһэн поляк вы... маг дээрэ баталагдаһан ... нүүд манай магазинуудта ... раа элбэгжүүлхэ талаар ... ха байна. Нэхэмэл эдлэл, ... магнитофонно кассет, ... косметикын ба юумэ ... зүйлнүүдые үйлэдбэрилдэг... тын предприяти бэ... хай протоколнуудта г... дээ. Бүхыдөө гурв... сээнүүдтэ гар табига... на.

ХУУЛИ

...ЭНЭРНҮҮДЭЙ ...ША ТУҺЫЕ ...РААДА АБАЖА...

Үхибүүдэйнгээ 2 жэл 10 һаратай болоошье һаань, 3 наһа хүрэтэрнь түлбэригүй амаралта эхэнүүдтэ үгтэхэ ёһотой бшуу. Мүнөө дээрээ бага үхибүүтэй эхэнүүд аяар 3 жэл соо

түлбэригүй амаралтада һууха дуратай байха гээшэ гү гэжэ һанахаар. Юундэб гэхэдэ, гэр бүлын бюджет хараада абтаха зэргэтэй ха юм. Саашань хэлэбэл, удаан саг соо ажал хэнгүй ябагшад мэргэжэл шадабарияа алдажа болохо байна бшуу.

Олонхи ушарта зон шэнэ хуулинуудые муугаар мэдэнэ. Жэшээлхэдэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1987 оной сентябриин 2-то баталагдан абтаһан «Үхибүүдые түрэхэ эхэнэрнүүдтэ, мүн бага үхибүүдтэй эхэнэрнүүдтэ олгогдоһон хүнгэлэлтэнүүдые үргэдхэхэ тухай» Указай ёһоор түлбэригүй амаралтада байһан эхэнүүд хүсэд бэшэ үдэр ажаллаха аргатай юм. Ажалай үдэр хүсэдөөр хэрэглэдэггүй эхэнүүд пособиёо абаха эрхэтэй гэжэ онсолон тэмдэглэе.

Эрхэтэн С. 10 һаратай үхибүүтэй байхадаа ажалдаа гараһан байгаа. Тиихэдэнь захиргаан 50 түхэриг пособиинь түлэхэгүй гэжэ шиидэһэн байба. Ажалдаа гүйсэдөөр гараһан тула 50 түхэриг пособи абаха эрхэгүй гэжэ захиргаан зүбөөр шиидхээ гэжэ эрхэтэн С-дэ ойлгуулжа үгэһэн байнабди. Хэрбээ тэрэ эхэнэрэй дүүрэн үдэр ажаллагдаггүй байгаа һаань, пособи үгтэхэ ёһотой һэн.

Шэнэ Хуулиин ёһоор үхибүү түрэхэ эхэнэрнүүдэй гү, али бага үхибүүтэй эхэнэрнүүдэй гүйлтаар үхибүүдэйнь 8 наһатай болотор хүдэлмэриин хүсэд бэшэ үдэр ажаллаха арга захиргаан тэдэнэртэ олгохо уялгатай. Тиихэдээ ажаллаһан сагайнь хэмжээгээр салин хүлһэниинь түлэгдэхэ ёһотой aab даа.

Буряадай АССР-эй прокуратурада үшөө нэгэ эхэ хандаһан байна. 4 наһатай үхибүүтэй тэрэ ажалһаа 2 час урид гаража ошохо тухай гүйлтэ захиргаанай урда табиһан байгаа. Тэрэ гүйлтыень хангаха ёһотой аад, хуули һайнаар мэдэдэггүй хүтэлбэрилэгшэд арсаһан байгаа бшуу. Прокуратура тэрэ эхэнэртэ туһалһан байха юм.

Үхибүүтэй эхэнүүдтэ хүдэлмэриин хүсэд бэшэ үдэр соо ажаллаха арга олгохо гээшэ захиргаанай бодото уялга болохо ёһотой гэхэ байнаб.

12 наһа гүйсөөгүй үхибүүтэй эхэнүүдтэ түлбэритэй 3 нэмэлтэ үдэр амаралтада гарахадань үгэхэ эрхэ 1981 ондо тогтоогдоһон байгаа. 28 үдэрһөө үсөөн үдэр амардаг эхэнүүдтэ нэмэлтэ 3 үдэр үгтэхэ ёһотой. Ушар тиимэһээ нормогүй ажалай үдэртэй медицинын, арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдтэ, мүн бэеын элүүртэ харша, хүндэ ажалтай аад, нэмэлтэ амаралта абадаг хүнүүдтэ энэ хабаатай бэшэ гээшэ.

2 наһатай болоогүй үхибүүтэй эхэнүүд һүниин сагта, амаралтын үдэрнүүдтэ, мүн ажалай үдэрһөө үлүү ажаллаха ёһогүй. Энэнь эхэнүүдэй ба үхибүүдэй бэеын элүүрые хараада абаһан хуули болоно. Тэдэнэр ажалай үдэрһөө үлүү ажаллаха, командировкодо ябаха, болихо тухайгаа өөһэдөө шиидхэхэ ёһотой. Хүтэлбэрилэгшэд захиралта гаргаад лэ, тэдэнэрые дуран соогоо иишэ тиишэнь эльгээхэ эрхэгүй. Жэшээлхэдэ, 6 наһатай үхибүүнэй эхэ Г. гэгшэ Северобайкальск хотоһоо ондоо тээ эльгээхэ захиралта дүүргээгүй байһанайнгаа түлөө зэмэдэ ороһон байгаа. Прокуратурын эрилтээр тэрэ зэмэнь болюулагдаһан байна.

1,5 наһа гүйсөөгүй үхибүүтэй эхэнүүд хуушан ажалдаа ажаллаха аргагүй байбал, хуушан ажалдаа абадаг салин хүлһэтэй адлирхуу ондоо ажалда оруулагдажа болохо гээд Хуули соо хэлэгдэнэ. Энэ ушарта хуушан ажалдаа таарахагүй тухай медицинскэ тобшолол хэрэгтэй байдаг.

1,5 наһа гүйсөөгүй үхибүүтэй эхэнүүд ажалһаа сүлөөлэгдэхэ ёһогүй. Хэрбээ тэрэ предприятиин үгы хэгдэхэ байгаа һаань, ажал оложо үгэһэнэй удаа, хуушан предприятиһаа сүлөөлэгдэхэ болоно.

Шэнэ Хуулида хүнүүд ондо ондоогоор хандана. Урданьнэгэшье пособи, амаралтагүй байһан юм гээд ехэ наһатан тоолоно. Тиихэдэ мүнөөнэй залуушуул эдэ хүнгэлэлтэнүүд үшөөл бага гэжэ бодоно ха юм.

Манай партии болон правительство 1981 онһоо хойшо эхэнүүдэй, үхибүүдэй бэеын элүүрые һайжаруулха зорилготойгоор олон шэнэ хуулинуудые баталан абаһан байна. Жэшээлхэдэ, үхибүүнэй түрэхэдэ, нэгэ доро үгтэдэг пособиин хэмжээн, 1,5 наһатай боломсоорнь үгтэдэг һара бүриин пособи дээшэлээ. Ганса эхэнүүдтэ үгтэдэг пособи нэмээгдэжэ, үхибүүе түрэхэһөө урид үгтэдэг түлбэритэй амаралта 70 үдэр хүрэтэр һунаагдаа, үбшэн үхибүүдэй хойноһоо харууһалалгые 14 үдэр хүрэтэр һунааһан ябадал — эдэ бүгэдэ эхэнүүдэй ба үхибүүдэй аша туһые хараада абаһан шухала социальна хэмжээнүүд мүн гээшэ.

СССР-эй Верховно Совет эхэнүүдые ба үхибүүдые хамгаалха хэрэгые саашадань улам һайжаруулха, ажалладаг эхэнүүдэй ажаһуудалай ба ажалайнь эрхэ байдалые улам зохид болгохо хэрэгтэ һайнаар нүлөөлхэ байха гэжэ найданабди.

Л. БАЛУРОВА,
Буряадай АССР-эй прокуророй ахалагша туһалагша.

«Хори буряадуудай уг изагуур тухай» З. Замбаловай статья тушаа

ШҮҮМЖЭЛЭЭДШЬЕ ТУРШАЯ...

«Буряад үнэн» газетын апрелиин 6 ба 7-ной номерто «Хори буряадуудай уг изагуур тухай» Занги Замбаловай бэшэһэн нилээд ехэ статья толилогдоо. Энэ статья тухай һанамжаяа бэшэхэ зуураа, бага зэргэ шүүмжэлээдшье туршая.

Буряад зоной уг гарбал тухай энэ статья һонирхолтойшье, тон шухала удхатайшье байна. Теэд манай бодожо үзэхэдэ, олон зүйлнүүд, илангаяа он жэлнүүдынь буруушагаар бэшэгдээ ха. Жэшээнь, «1846 оной декабриин 26-най һүни Хориин Степной дүүмын байшан галда шаташаба» гэжэ автор бэшэнэ. Архивай баримта соо: «1848 оной декабриин 27-до һүниин 3-дахи сагта Степной дүүмын конторо дүрөө» гэжэ бэшэгдэнхэй. Тиихэдэ Степной дүүмын ахамад тайшаа Ринчин-Доржи Дымбилов байһан aab даа. Энээн тухай «Тайшаагай ташуур» гэжэ Х. Намсараевай зохёолоор Буряад драмын театрта зүжэг табигдаһан ха юм. Манай нэмэхэ зүйл гэхэдэ, эндэ дурдагдаһан архивай баримта соо иигэжэ хэлэгдэнэ: «Ринчин-Доржи Дымбилов тайшаа дүүмынгээ контороһоо 11.869 түхэриг 94 мүнгэ үбэршэлһэн байгаа». Сар үхэр тиихэдэ — 25 түхэриг тухай болодог һэн ха.

Саашань дурдабал: «1835 ондо Агын бусад түрэлтэдэй управа хадаа Агын Степной дүүмэ болон таһараа» гэжэ З. Замбалов бэшэнэ. Энэ тон буруу. Агын буряадууд Хойто Хориһоо 1837 ондо таһаржа, Нэршүүгэй округто мэдэлтэй болоо. Агын Степной дүүмэ 1839 ондо байгуулагдажа, түрүүшын тайшаагаар Түгэлдэр Тобоев томилогдоһон байна.

Тиихэдэ 1837—1839 онуудай үедэ Агада глазна инородно управа тэндэхи албан хэрэгүүдые хүтэлбэрилдэг байгаа ха. Цырен Эрдынеевшье тус статья тушаа «заримдаа он, саг буруу бэшэгдээ, хүнэй нэрын алдуутайгаар бэшэгдэһэн зүйл үзэгдэнэ» гэжэ зүйтэй ажаглалта хэһэн байна. («Буряад үнэн» газетын 1990 оной апрелиин 8-най номерто).

Хориин Степной дүүмын ахамад тайшаанарай хойно хойноһоо һубарилдан, албан хэрэг ябуулһанда ехэ анхаралаа табиһан байна. Шүүмжэлэгшын талаһаа энээниие дэмжэхэ аргагүй байһанаа мэдүүлээ. Тайшаанарые һайнаар мэдэхын орондо уг гарбалаа мэдэхэ шухала бэшэ гү? 1822—1823 онһоо эхилээд, наян жэлэй турша соо Хориин Степной дүүмэ байһан түүхэтэй. Гансашье Хоридо бэшэ, мүн Сэлэнгын, Баргажанай, Түнхэнэй, Алайрай гэхэ мэтэ. Наян жэлэй турша соохи бүхы албан хэрэгүүдые архивта үзэхэдэ: «Степной дүүмэ, инородно управа» гээд бэшэгдэдэг байгаа. Тиимэһээ «талын дүүмэ», «бусад түрэлтэнэй управа» гэжэ бэшэһэнэй үлүү бэшэ гү? Харин «бусатүрэлтэ», бусатүрэлтэн» гээд бэшэгдэдэг байна. Тайшаанарай нэрэнүүд соо алдуу бии. Жэшээнь, Иринце (Ринце), Шодойн гэжэ бэшэхын орондо Ринчин, Юмцун Ринцеев гэхын орондо Юмсүрэн Ринчинэй г. м.

Баһа нэгэ алдууе дурдангүй гараха аргагүй. «Урдань ахамад тайшаа байһан Жигжид Дамба-Дугарай гэгшын хүбүүн заседатель Тарба Жигжидэй 1856 ондо ахамад тайшаа болоо» гэжэ автор бэшэнэ. Архивай баримтануудаар болоходоо, Тарба Жигжидэй гэгшэ ахамад тайшаагаар 1851 онһоо 1857 хүрэтэр байгаа. Удаань 1857 онһоо 1874 он хүрэтэр Бадма Очиров байһан юм.

Үнгэрэгшэ жэлһээ эхилжэ манай Буряадай зарим районуудта уг гарбалаа һайнаар мэдэхын тула залуушуул болон һурагшадай дунда һони һонин хүдэлмэри ябуулагдадаг болонхой. Үнгэрэгшэ жэл Яруунын районой Элэтын-Адагта, һаяхан Хэжэнгын райондо, Баргажанай ба Хурамхаанай районуудай колхоз, совхозуудаар эдэбхитэй хүдэлмэри хэгдэһэн байна. Нютаг бүхэндэ шахуу уг гарбалаа, нютагайнгаа түүхэ мэдэхэ наһатайшуул яһала дайралдадаг ха юм. Эдэ эдэбхитэниие һайнаар эмхидхэжэ, залуу үетэнэй дунда эршэмтэй хүдэлмэри ябуулха саг ерээ. Энэ асуудалаар сугларжа хөөрэлдэбэл, һайн байгаа.

М. ДУГАРОВ,
1940 онһоо КПСС-эй гэшүүн.

«...АЛДАР НЭРЫНЬ НЭРЛҮҮЛЖЭ ЯБАХА ХУБИТАЙБ»

Поэт Лобсон Тапхаевай 50 наһанай ойдо

лэй туршада огородто хүдэлһэн байна.

Саг жэлэйнгээ хүсэлдэн ерэхэдэ, Лобсон Тапхаев Хэрэнэйнгээ дунда һургуулида, Буряадай багшанарай институтда һуража, амжалтатайгаар дүүргээд, нютагайнгаа «Саян» газетын редакцида, партиин райком болон обкомдо, Буряадай Уран зохёолшодой холбоондо аша үрэтэйгөөр хүдэлмэрилһэн байна. Мүнөөшье Лобсон Тапхаев Буряадай номой хэблэлэй ахамад редакторай тон харюусалгатай тушаал ээлжэ ябана ха юм.

Иигэжэ элдэб янзын абари зангаараа, ажал хэрэгээрээ арюун сэбэр байһай даа гэһэн хүсэл эрмэлзэл гаргахые оролдоно.

Лобсон Тапхаев энэ ном соогоо гансашье Түнхэнэйнгөө зондо хандана бэшэ, харин бүхы Буряад нютагаархиндаа, монгол хүүхэндэ, орон дэлхэйн зондо уян зүрхөөрөө, энхэргэн сэдьхэлээрээ хандажа, «эшэгы гэрэй хойморто эзэн болоно һууһай» гэжэ үнэн зүрхэнһөө хүсэнэ гээшэ. Иигэжэ Түнхэн нютагайнгаа хүн зоной нюур шарайгаар, тоонто нютагайнгаа үндэһөөр алтан мундаргынгаа альман сэсэгүүдэй арюун сэбэр образоор поэт хүн түрэлтэнэй уялга, ёһотой уг унгяараа холбоотой һанал бодол элишэлэн гаргахые, тобшолол хэхые оролдоһон байна.

Уран зохёол хадаа хүниие шэнжэлхэ ухаан, хүнэй сэдьхэл уудалха эрдэм, хүнэй сэдьхэлэй һайханиие харуулха далиин, арса жодоогой хангалтама үнэр хамар руу сорьёходол гэнэ, тэхэ ямаанай, бугэ һогооной хатаран ошохо хэрагдаһан шэнги болоно, хадын горходой хааян, шааян дуулдахадал гэнэ. Иигэжэ хүнэй нарин мэдэрэл хүдэлгэмэ образуудые байгуулха гээшэ — зохёохы шадабариинь дээдэ шатада хүрэжэ ябаһые гэршэлнэ.

«Модоной үндэһэн газар доогуур, хүнэй үндэһэн газар дээгүүр» гэдэгтэл хүн түрэлтэнэй үндэһэн изагуур таһаршагүй, хүнэй алтан үндэһэн хододоо тэрэнэй ажамидаралай эсэс ба эхин болодог, газар дэлхэй дээрэ хүн түрэлтэнэй үндэһэ һууриһаа, уг изагуурһаа үнэтэй, сэнтэй юумэн үгы гэжэ уран шүлэгшэ баталаа бэлэй.

Найруулгын талаһаа абажа харахада, Лобсон Тапхаевай энэ ном тэрэнэй хододоо түхэл маягай шэнэ хэблэри, уран найруулгын шэнэ арга боломжонуудые бэдэрдэг байһаниие үшөө дахин гэршэлээ. Лобсон Тапхаев үгэ бүхэнөө нарин нягтаар мүлижэ, образуудаа юрэ буса, тоти мэргэн сасуулга, элирхэйлгэнүүдые хэрэглэн, онсо маягтайгаар бүтээнэ. Энэ талаар япон шүлэгэй маягаар бэшэгдэһэн шүлэгүүдынь илангаяа һонирхолтой байна гэмээр. Гэбэшье тэрэнэй шүлэгүүдэй гол, онсо өөрсэ шэнжэнь гэхэдэ, ольһо ехэтэй халуун уянга, дабтагдашагүй өөрын жэнгинэмэ аялга, нарин хурса хараса болоно.

Лобсон Тапхаев зохёохы ажалайнгаа гол ехэ харгыда гараһаар үнинэй. 1984 ондо хэблэгдэһэн удаадахи номоо «Гол харгы» гэжэ нэрлэһэниинь ушартай. Тэрэнэйнь ехэнхи хубиие «Ёохор» гэһэн уянгата, эпическэ поэмэ эзэлнэ. Тус поэмэ соогоо Лобсон Тапхаев революциин урда тээхи байра байдалһаа эхилээд, мүнөө үе хүрэтэр дамжуулан асаржа, арад зонойнгоо ажабайдалые, ёһо заншалые, баяр баясхалан, уйдхар гашуудалые хубисхалай, агууехэ дайнай худхаляа соогуур һалаагүй, «элэхэ бүрөө — үнгэ орохо», шэнэ үеын шэнжэ нэмэхэ шэнээтэй, түрэ найрай шэмэглэл болохо соёроотой нэрээтэй, согтой зугаатай ёохор наадаар, тэрэнэй хонгёо аялгаар уянгалан, уран шадабаритайгаар, удха түгэлдэрөөр зураглан харуулна. Тиихэдээ үбгэд хүгшэдэйшье, дунда үеыншье, эдир залуугайшье үеын хүнүүдэй сортоотой хүхюун, шогтой зугаатай ёохорой солгёон долгин дээрэ эрэ болоһон зонуудай нангин мэдэрэл уяруулмаар найруулна.

Поэдэй үшөө нэгэ номынь 1988 ондо «Угай бэшэг» гэһэн нэрэтэйгээр хэблэгдэн гаража, уран зохёолдо дуратайшуулай урма баяр хүгжөөгөө һэн. Энэ ном соонь «Угай түүхэ» гэһэн уянгата, түүхэтэ поэмэнь, хүнэй наһанай шатануудта зорюулагдаһан шүлэгүүдынь оруулагдаһан байна.

Буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэн гараһан эдэ номуудһаань гадна ород хэлэн дээрэ Москвагай хэблэлнүүдтэ «Саянай толон» (1976), «Алтан үндэһэн» (1981), «Угай баялиг» (1985) гэһэн номуудынь гараһан байна. Поэдэй шүлэгүүд ород хэлэн дээрэ «Сибирские огни», «Молодь», «Нева», «Литературная Россия» гэһэн журнал, газетэнүүдтэ, элдэб суглуулбаринууд, антологинуудта хэблэгдэн гаража байдаг.

Лобсон Тапхаевай зохёолнуудые юрэнхы дээрэнь абажа харахада, гүн удхаараа, түхэл маягаараа, хүгжэмтэ аялгаараа онсо илгаатай зохёолнууд юм. Тэдэнэр жанрайнгаа талаар олон янзын, тематикынгаашье талаар үргэн. Тэрэ япон маягаар бэшэгдэһэн 3 мүртэй шүлэгһөө томо эпическэ поэмэ хүрэтэр олон жанрта хандаа. Илангаяа сэдьхэлэй байдал харуулһан уянгата шүлэгүүдынь уншахада сэдьхэл хужарлуулмаар.

Лобсон Тапхаев уран зохёол бэшэхынгээ хажуугаар ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа байдаг, оршуулгануудыешье хэдэг. Тэрэнэй монгол, болгар, хальмаг хэлэнүүдһээ оршуулһан зохёолнууд олондо мэдээжэ болонхой. Хальмаг арадай «Джангар» гэһэн эпосэй зарим бүлэгүүдые эхэ хэлэнһээнь буряадшалһаниинь буришье һайшаалтай гээшэ.

Сүлөөтэй сагтаа поэт залуу бэшэгшэдэй зохёолнуудые уншажа, тэдээндэ зүбшэл заабари үгэдэг, саг үргэлжэ рецензинүүдые бэшэжэ, зарим ушарнуудта элидхэлнүүдые хэжэ, уншагшадтаяа уулзалгануудые үнгэргэжэ байдаг. Гадна залуу шүлэгшэдэй зохёолнуудые, хамтын суглуулбаринуудые, мүн багшанарта туһаламжа болохо «Буряадай уран зохёолшод» гэһэн альбом, хүүгэдэй саадта хэрэглэхэ «Барбаадай» гэһэн ном бэлдэлсэжэ, хэблэлдэ гаргалсаһан байна.

Тэрэ мүн нютагайнгаа «Саян» газетын редакциин дэргэдэ Мүнхэ-Сарьдагай нэрэмжэтэ литературна нэгэдэл байгуулаад, 13 жэлэй туршада амжалтатайгаар хүтэлбэрилөө. Дурсагдагша нэгэдэлэй гэшүүд болохо Балдан Ябжанов, Шагдар Байминов, Борис Сыренов, Ардан Ангархаев, Илья Намсараев, Владимир Сыренов, Баатар Романов, Жорж Юбухаев болон бусад жараад гаран номуудые хэблүүлжэ, орон соогоошье, хилын саанашье мэдээжэ болонхой. Энэ һайн һайхан хэрэгтэ Лобсон Тапхаевай үүргэ, габьяа тон ехэ гээшэ.

Энэ нэгэдэлэйнгээ табин жэлэй ойдо зорюулжа, гэшүүдэйнь зохёолнуудые суглуулан бүридхэжэ, 1986 ондо Улаан-Үдэдэ буряад хэлэн дээрэ «Саянай самаряан», Москвада ород хэлэн дээрэ «Золотые гольцы» гэһэн хамтын согсолборинуудые гаргуулаа. Лобсон Тапхаев районой Соведэй депутадаар, партиин Советскэ райкомой гэшүүнээр, мүн РСФСР-эй уран зохёолшодой зургаадахи съездын делегадаар һунгагдаһан байна. Тэрэнэй зохёолнуудые зургаадахи, юһэдэхи ба арбан нэгэдэхи классуудта һурагшад үзэжэ эхилэнхэй.

Буряадаймнай мэдээжэ уран шүлэгшэ, коммунист, республикымнай Уран зохёолшодой холбооной правлениин гэшүүн Лобсон Дунзынович Тапхаев мүнөө үедэ зохёохы ажалайнгаа эршэ хүсэн дээрэ ябана. Уянгата шүлэгүүдээрээ зонойнгоо зүрхэ сэдьхэл баясуулжа ябахыень, хүсэһэн хүсэлэйнгөө орьёлдо хүрэжэ жаргахыень үреэе!

С. БАЛДАНОВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

ШҮЛЭГЭЙ ХОНГЁО АЯЛГААР...

Жараад онуудай эхеэр Лобсон Тапхаев, Георгий Дашабылов, Мэлс Самбуев, Булат Жанчипов гэхэ мэтэ согтой, дуутай шүлэгшэд жэнхэни буряад поэзидэ уралдан шахуу орожо ерээ бэлэй. Юрэдөө, мэнэл һаяхан шэнгеэр һанагдана. Жараад онуудай эхеэр уянгата шүлэгүүдэй урин зөөлэн утаһа татаһан поэдүүднай мүнөө болоходо, орон доторсошье, хари холын нютагуудташье мэдээжэ болонхой, буряад поэзиингээ жама ёһо, хуби заяа шадабаритайгаар абалсажа ябана бшуу. Тэдэнэрэй тусхай өөрын түхэл маягтайгаар, онсо өөрсэ харасатайгаар уянгата шүлэгэй хонгёо аялга зэдэлүүлдэгынь, холо ойрын, хото хүдөөгэй олон тоото уран зохёолдо дуратайшуулай сэдьхэл зүрхэ хужаруулдагынь мэдээжэ.

Шүлэгшэд сэсүүтэнайнгаа дунда илдэм зөөлэн харасаараа, иргүү энхэргэн аялгаараа уран шүлэгшэ Лобсон Тапхаев онсо илгардаг.

Уран зохёолшын уянгата шүлэгэйнь, оюун бэлигтэйнь үндэһэн узуур тэрэнэй түрэһэн түрэл һайхан Түнхэн нютагтайнь, аршаан булагта алтан мундаргануудтайнь, адууша малша, хатарша, дууша улад зонтойнь хүйһэн бэеэрээ нягта холбоотой. Юуб гэхэдэ, Лобсон Тапхаев Түнхэнэй аймагай Хэрэн тосхондо ажалша айлай бүлэдэ түрэжэ, үзэсхэлэнтэ гоё байгаалинингаа үбсүүн дээрэ тэнжэжэ, улад зонойнгоо ухаан бодолой барагдашагүй баялигай шүүһэ шэмэ бэедээ шэнгээн хүмүүжэһэн байна.

Лобсон Тапхаевай ажабайдал, зохёохы ажалайнь зам хүнгэн бэшэ байгаа, элдэб янзын бэрхэшээлнүүдшье ушараа. Тэрэнэй бага, мүн эдир наһан дайнай ба тэрэнэй һүүлээрхи хатуу шэрүүн жэлнүүдтэ тудажа, модон балхаагаар бухал шэрэлгэ, морин анзаһаар газар хахалалга, гар хадуураар таряа хадалга гэхэ мэтэ ажал хүдэлмэри яһала хараһан, үзэһэн, иимэрхүү ажалай гашуун амта амсаһан, хара хүлһөө, гарайнгаа шандааһа гаргажал мэдэһэн байха юм. Жэшээнь, гэр бүлэнь олон жэлэй туршада огородто хүдэлһэн байна.

хүдэлмэридэ хүдэлөөшье һаа, Лобсон Тапхаев гушаад жэлэй туршада түрэл литературадаа үнэн сэхээр, арад зондоо аша туһатайгаар алба хэжэ ябана. Энэ хугасаа соо олон тоото номуудые ород, буряад хэлэнүүд дээрэ Улаан-Үдэ, Москва хотонуудта хэблүүлнэ. Тэрэнэй шүлэгүүд мүн баһа монгол, болгар, украин, латыш, тува, алтай хэлэнүүд дээрэ оршуулагдажа, поэт гансашье совет орон соогоо бэшэ, мүн хилын саагуур мэдээжэ болонхой.

Түрэлхиин баян бэлигтэй һэн тула Лобсон Тапхаев үшөө Хэрэнэй дунда һургуулида һуража ябахадаа, шүлэг зохёолнуудые бэшэжэ, аймагайнгаа ба республикын газетэ, журналнуудта хэблүүлжэ эхилээ һэн. Тэрэнэй хурса гуурһанай эршэ хүсэн Буряадай багшанарай дээдэ һургуулида һуража ябахадань, улам шагнагдажа, уран зохёолшын хёрхо харасатай, уян аялгатай, үргэн дэлгэр образуудта тэгүүлдэг боложо ябаһые гэршэлээ бэлэй.

Эдэ шүлэгүүдһээнь уламжалан, удаан сагайшье үнгэрөөдүй байтар, Лобсон Тапхаевай «Мундаргын сэсэгүүд» гэһэн түрүүшынь ном хэблэгдэжэ, буряад поэзидэмнай шэнэ, хонгёо аялгатай, холын бодолтой уран шүлэгшэ мүндэлбэ гэжэ мэдүүлээ. Уран зохёолшын 1966 ондо гараһан энэ түрүүшынь ном нимгэхэншье һаа, удхынгаа, уран найруулгынгаа талаар онсо өөрсэ, ямаршье зузаан номуудһаа дутуугүй һэн. Юуб гэхэдэ, поэт энэ ном соогоо уг гарбалаа, ууҗам нютагаа, эхэ эсэгээ, эхин дураяа уран үгын арга шадалаар магтан, онсолон өөрынхеэрээ үргэн ехэ тобшолол хэхэеэ оролдоо бшуу. Номойнь нэрэшье, далда удхатайгаар дуулдана ха юм.

«Мундаргын сэсэгүүд» гэхэдэнь, «Мундаргын хүнүүд» гэжэ ойлгогдоно. Лобсон Тапхаев өөрөө мундаргын хүбүүн һэн тула, хада өөдэ нэгэнтэ бэшэ абирһан хадаа мундаргынгаа сэсэгүүдэй губи талын сэсэгүүдһээ шэнжэ шанараараа, сэсэглэхэ янзаараа ондоо байһыень хараада абан, мундаргымни хүнүүд — Түнхэнэймни зонууд мундаргынгаа сэсэгүүдтэл адли сэдьхэл зүрхөөрөө, мэргэжэл гээшэ гэжэ Лобсон Тапхаевай һайнаар ойлгожо, мэдэжэ ябаһаниинь нүгөө «Зангилаа» гэһэн ном сооһоонь элирнэ. Энэ номынь 1973 ондо хэблэгдэн гаража, уран шүлэгшын зохёохы мэргэжэл шадабариинь улам хурсадажа ябаһые, уран үгын үшөө гоё, бодол хүсэлэйнь үшөө гүнзэгы, аялга дуунайнь бүри абьяастай болоһые гэршэлээ һэн.

Поэт зохёол соогоо зураглаһан юумэн бүхэнөө зүрхэн соогуураа гаргажа, ухаан бодолдоо үнэн бодотоор шэбшэжэ, буряад хэлэнэйнгээ баялиг болохо зэргэсүүлгэ сасуулганууды; элирхэйлэлгэ-эпитедүүдые шадамараар хэрэглэн, уран гоё, дабташагүй образуудые байгуулна. Гэхэтэй хамта Лобсон Тапхаевай бүхы шахуу шүлэгүүд соонь буряад арадаймнай бурьялма аялга, хонгёо хүгжэм зэдэлнэ гэжэ тэмдэглэмээр. Үнэхөөрөөшье, «Зангилаа» гэһэн ном соохи шүлэг бүхэниинь өөрын хүгжэмтэй, өөрын аялгатай. Жэшээнь, «Дугы дээрэ» гэһэн шүлэг соо иимэ аялга зэдэлнэ:

Хоёр зүрхэн, хоёр зүрхэн
Шугын тэндэ дугы дээр,—
Хотолзомо, нахилзама
Хуһан сагаан дугы дээр
Инаг хоёр — энэ баяр,
Үлгын дуунай дугы дээр
Дүүжэнхэйгээ болгоожол
даа
Дүүжэндэжэ мэдээрэйт.

Энэ хадаа уран зохёолой хүшэр хүндэ ажалаа түйлагдаһан шадабари, мэргэжэл сооһоо бөөмэйлэгдэн гараһан, олон жэлэй туршада мүлигдэн баяжаһан дүй дүршэл гээшэ.

Имагтал энэ «Зангилаа» гэһэн номоороо Лобсон Тапхаев буряад поэзиингээ уран һайханай зангилаае улам шангадхаһан, зонойнгоо зүрхэ сэдьхэл дахин баясуулһан байна.

1976 ондо гараһан «Хэнгэргэ» гэжэ номдоо поэт юртэмсэ дэлхэйн эрьесэ, татаса тухай, хүн түрэлтэнэй хүгжэлтын жама ёһо тухай, тэрэнэй нюусанууд тухай, хүнэй ажабайдалда эрхэ бэшэ дайралдадаг жаргал, зоболон, инаг дуран болон гашуудал, хохидолго тухай бодомжолон бэшээ һэн. «Хэнгэргые» уншахада, сагаан

«ҺАНАМЖАМНАЙ ИИМЭ...»

Буряадай комсомолой шангай лауреат, поэт Лобсон Тапхаевай «Угай бэшэг» гэжэ поэмэ болон шүлэгүүдэй шэнэ согсолборие Захааминай районой Санага нютагай һургуулиин багшанар болон шүлэгтэ дуратай алба хаагшад, һурагшад тон һонирхожо уншаад, хоорондоо үргэн хөөрэлдөө үнгэргэбэ.

Б. Ш. Шойдоков, буряад хэлэнэй багша, уран зохёолшо:

— «Угай бэшэг» болбол маанадта тон хэрэгтэй ном гэжэ би хэлэхэ байнаб. Юуб гэхэдэ, энэ номые ямаршье наһанай хүн һонирхожо уншаха байха гээд һананаб. Үндэр наһа эдлэһэн үбгэд, хүгшэдшье, һаял түрэл хэлэеэ, уг гарбалаа, ёһо заншалнуудаа, түүхэ, соёлоо шудалжа захалһан эдиршүүлшье энэ номые гартаа абажа, уг гарбалайнгаа утаһа дамжан, хэдэ хэдэн үеынгөө түүхэ, домогтой танилсаха аргатай. «Угай түүхэ» гэһэн поэмэнь энэ номой голынь гэжэ хэлэмээр. Тус поэмые уншахадаа, тэрэнэй гүнзэгы удха, баян, нугархай хэлыень гайхааб.

Н. Ч. Шабаев, совхозой партбюрогой секретарь, поэт:

— Юрэ, зарим ушарнуудта иимэ томо, түүхэтэ поэмэнүүдые уншахада, тон залхуутай, хүндэшье, зарим ушарнуудта ойлгосошье багатай байдаг гээшэ. Теэд би энэ поэмэ уншахадаа, залхуурһан, хүндэрхэһэнөө ойлгоогүйб. Поэмэ соо философиин асуудалнууд дайралдана, гэбэшье энэнь тодорхой, уншаһан хүн бүхэндэ ойлгосотой хэлэн дээрэ тайлбарилагдана. Буряад зоной ажабайдал, һуудалай ёһо, гуримуудые баримталан, автор холын тэрэ «шоройн нэмэргэ дороһоо» элинсэг, хулинсагуудайнгаа ажабайдал, ажал, хэрэгыень тон элеэр, үнэншэмэ зүбөөр харуулна. Поэмын географида буряад, монгол, хитад, уйгур болон бусад арадуудай нютаг, нугануд оролсоно.

С.-Х. Б. Дармаева, Санагын метеостанциин начальник, поэтесса:

— Би үнинэй поэт Лобсон Тапхаевай уран зохёолоор һонирходог хүм. Түрүүшынь ном — «Мундаргын сэсэг» уншажа, эдир залуудаа урма лэм. Хожомынь гараһан согсолборинуудыень уншахадаа, заатагүй өөрынгөө сэдьхэлэй бэдэрһэн юумые олодог һэм. Үгышье һаа, номтойнь хөөрэлдэжэ ханадаг һэм. Ондоогоор хэлэхэдэ, поэт номһоо номдо хүрэтэр үргэжэл ябаа. Мүнөө «Угай бэшэг» гэжэ согсолборидо оруулагдаһан шүлэгүүдые уншаад байхадаа, поэдэй эдлэһэн наһан, тэрэнэй ажал хэрэгүүд, нүхэдынь, сагаан һанаатай сэдьхэлынь тодорхойгоор гаража ерээ.

Н. Ш. Тубанова, буряад хэлэнэй багша, уран зохёолой кружогой хүтэлбэрилэгшэ:

— Би энэ «Угай бэшэг» гэжэ поэмэ сооһоо өөрынгөө уг, гарбал тухай тон һонин мэдээсэл абааб, угайнгаа нэрэ, хүндыешье ойлгооб. Эндэ гансашье шошоологууд тухай хэлэгдэнэгүй мүн буряад угсаатанай бүхы уг гарбалнууд нюур, шарайгаараа гарана. Ушар тиимэһээ энэ поэмэ аха классуудай хэшээлнүүдтэ үзэхэ программада оруулха байгаа. Түрэл арадайнгаа уг, гарбалые үхибүүдэй шудалхадань, тэдэниие национальна талаһаань хүмүүжүүлхэдэшье туһатай байха болоно. Ном соо үхибүүдтэ зорюулагдаһан шүлэгүүд оруулагдаһан байна. Багашуулай уншамаар һонин шүлэгүүд гэжэ би тэмдэглэнэб.

Н. ШАБАЕВ,
бэшэжэ абаа.

Һүүлэй үеын эдир залуу буряад үетэнэй түрэл ёһо заншалаа, түүхэ домогуудаа, уг гарбалаа мэдэхэгүйһөө гадна түрэл хэлээ мэдэхэгүйдэнь яахабши? Энэ алдуу заһахын тула ехэ ажал ябуулха хэрэгтэй. Уг гарбалай түүхэ бэшэгүүдые хэрэглэжэ, тэдэниие шудалха болонобди. 1988 ондо Буряадай номой хэблэлээр һонирхомоор уран зохёолой шүлэглэмэл ном хэблэгдэн гараһан байха юм. Тус номые Буряадай комсомолой шангай лауреат, мүнөө үеын буряад-совет литературада өөрын онсо маягтай уран шүлэг, поэмэнүүдые бэшэдэг поэт Лобсон Тапхаев бэшээ. Би поэдэй урда жэлнүүдтэ гаргаһан номуудые тон ехээр һонирхон уншадаг, буряад хэлэнэй хэшээл багшалхадаа хэрэглэжэ, үхибүүдые тэдээнтэй танилсуулан хүмүүжүүлдэг һэм.

Ажалайнгаа хэрэгээр районой олон һургуулинуудаар ябадагби. Мүнөө районой багшанар поэдэй «Угай бэшэг» гэжэ номые хэрэглэжэ, үхибүүдтэ уг гарбал тухайнь мэдээсэжэ, хүмүүжүүлжэ байнхай. Мартын һүүл багта район доторнай «Минии уг изагуур» гэжэ һургуулинуудай һайндэр болоһон юм. Һурагшад материал бэлдэхэдээ, Лобсон Тапхаев «Угай бэшэгые» хэрэглээ.

Хүн түрэлтэнэй хүгжэлтын
Хүрэжэ ерэһэн түүхые
Амиды клеткэ бүхэндөө
Абажа ябаһанаа мэдэнэлби.

«УГАЙ БЭШЭГ» — УГАА ТААТАЙ

Ямар гүнзэгы удхатай мүрнүүд гээшэб! Нээрээшье, хүн бүхэн шуһан соогоо, бэе соогоо урда элинсэгүүдэй үлөөһэн хубинуудые абажа ябана бэшэ гү? Поэт түүхыншье, этнографиншье, ажаһуудалайшье, абари зангайшье, заншалайшье, соёл болбосоролойшье талаһаа олон баримтата зүйлнүүдые, бодото нюурнуудые, үнэн болоһон үйлэ хэрэгүүдые оншотойгоор хэрэглэжэ, уншахада ульгам тааруу зохёол бүтээгээ.

Дабаанай оройдо моринһоо буужа
амарангаа
Дам саашань һарабшалан харахада,
Сэнхир аласай тодо бэшэ далангаар
Сэдьхэл заһамаар юун хүпеэнэб урдам!

Поэдэй урда удхаар гүнзэгы шэнэ шүлэгүүд, поэмэнүүд, номууд хүлеэнэ ёһотой. Наһанайнгаа далита мориндо мордоһон хүн дуу дуулана. Ажал, жаргал тухай, хүшэр хүндэ тухай, ошоһон саг, ерээдүй тухай! Шагныт, хүнүүд, тэрэнэй дууе! Шагнаад оюун бэлигынь дэмжыт!

С. ОШОРОВ,
арадай гэгээрэлэй таһагай буряад хэлэнэй инспектор.

Түнхэн.

ШҮЛЭГҮҮДТЭЙНЬ ДҮТӨӨР ТАНИЛСАНА

Мүнөө үеын буряад литературын дээжэһээ халмажа, бидэ һургуулида эрхим гэгдэһэн зохеолнуудые үхибүүдтэ үзүүлнэбди. Программа соомнай яһалашье олон поэдүүд, прозаигууд оронхой. Тэдэнэй нэгэн гэхэдэ, бэлигтэй поэт Л. Д. Тапхаев болоно. Тиихэдээ энэ нүхэрэй бэшэһэн «Фермын үхибүүд» гэжэ шүлэгтэйнь 6-дахи класста, «Ёохор» гэжэ поэмэтэйнь 9-дэхи класста танилсанабди.

Үбэл... Бишье автортай суг «Шэбхэ, силосээр анхилан, шэхэнэг тантай шэрэлсээб. Тоомгүй багадаа яһалал тонтогоолоор шэдэлсээб, фермын үхибүүд. «Булта хүбүүд, басагадгүй эбтэйшье гээшэмнай «нэрээ, шаазгайдал»,

Он жэлнүүд, ходорон үнгэрөө, тэхэрихэгүйгөөр...

«Сагаан эдеэнэй хүшэнһөө
Садхалан шарайтай,
бухэригүүд,
Саашаа ошоходоо,
нүхэсэлэй
Задалшагүй дүхэригүүд —
фермын үхибүүд»

мүнөөдэр бултадаа «Эхэ түрэһэн нютагайнгаа эзэн боложо», «үлхөө малша угайнгаа үндэһэн заншал» сахижа ябанал даа.

Поэт Л. Тапхаевай иимэ уран һайхан шүлэг үргэн олон эдир уншагшадтаа бэлэглэһэндэнь баясан, 50 наһанай хилэ дабаһаарнь үнэн зүрхэнһөө амаршалая. Буряадай номой хэблэлэй ахамад редактораар хүдэлжэ байхадаа, түрэл хэлээ дүнгэлсэн, аша туһаяа хүргэлсэжэ, хэрэгтэй номуудые гаргаха ябадалда өөрынгөө хубитые оруулалсажал байдаг гэжэ нэмэе.

Поэдтэ 50 наһанайнгаа ехэ дабаан дээрэ гараад байхадань:

«Эрьюулгатай арһые
Элдэжэ түлхиһэн бэемнайл,
Энэ дэлхэйн үйлые
Хубаалдаһан хубимнайл»,— гэһэн үгэнүүдээ батадхан, наһанайнгаа харгые» тэмсэлэй согхоноор» арюудхан, шэнэ шэнэ шүлэгүүдые, поэмэнүүдые сэсэг-малгай үлхэһэндэл, гуурһанай хурдаар һубарюулжа, «ами наһанайнгаа үүргэ» арюун «һайнаар дүүргэ» гэжэ захинам.

Б. ГОМБОЕВ,
Мэлэ-Бортын найман жэлэй һургуулиин буряад хэлэ, литературын багша.

ХОТО хүдөөгэй нонин

ДАЙНАЙ ҮЕЫН БЭШЭГҮҮД

Нютагаймнай олохон хүбүүд Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуусхэ дайнай шэрүүн харгыгаар абажа, эрэлхэг зоригтойгоор дайсантай тэмсэжэ, нэрэ солоёо суурхуулаа гээшэ. Тэдэ тэдэнэй зарим нэгэнэйнь дайнай үеын бэшэгүүд, hүрөг сүүгүйгөөр хосороо гэжэ мүнөөл бидэндэ бага, гаа мэдэжэ абанабди. Тэдэ хүн нэрэ алдартай, үг үнгитэй хадаа hураггүйгөөр үгы болохо ушаргүй. Эндэ элдэбын шалтагаанууд байжа болохо бшуу.

Дайнай дүлэн соо дайсанай hомондо гү, али ухэр буугай снарядай, бомбонуудай түгдэр хэйдэ дайрагдажа магадгүй ха юм. Тиигэжэл сэрэгшэд амидышье hаа, олдонгүй үлэдэг байгаа. Мүн шархатаад гү, али элдэб ушарhаа сэрэгшэн дайсанай hабарта орожо, тэндээ hураггүйгөөр хосоржо болохо байгаа ха юм. Плендэ орohон сэрэгшэдээ «Ши хэн гээшэбши, хаанаhааибши?» гэжэ мэтээр хэн hурахань hэм? Дайсан тэрэниие энирүүгөөр буудаха гү, али крематориин пеэшэнүүд руу заламтухая байгаа бшуу.

Эдэ шалтагаануудhаа болоожо, сэрэгшэн «hураггүйгөөр хосороо» гэhэн мэдээсэл гэр бүлэнүүдтэ ерэдэг байгаа гээшэ.

hаяхан бидэнэр үшөө 3 хүбүүдэйнгээ hураггүйгөөр хосорhон тухай мэдэжэ абабабди. Тэдэнэй нэгэн «Улаан-Аха» колхозой гэшүүн байhан Дугаров Хама-Жап Лопсонович болоно. Энэ нүхэр 1942 ондо сэрэгтэ мордоо hэн ха. Эрдэм мэдэсын талаар ялала болохотой хүн хадаа дунда шатын командирнар дайнда ябаа. Сержант гэhэн зиндаатай отделениин командир байгаа. 1944 оной март hарада «Хама-Жап hураггүй хосороо» гээд, СССР-эй Оборонын министерствын Түбэй архивай данса соо бэшэгдэнхэй.

Хама-Жап Дугаровай дайнай газарhаа 1942 оной июлиин 29-дэ ба августын 7-до бэшэhэн бэшэгүүд гэртэхиндэнь хадагалагдажа байдаг юм. Тэдэ бэшэгүүдынь эгэшэдээ — hама Сурэн Лопсоновна Дугаровада зорюулагданхай. Тэдэнэйнь зарим тэды хэhэгүүдые эээ хүбүүн А. Ж. Дыржиновой зүбшөөлөөр газетэдэ хэблэнэбди.

«Германиин хара золигууд манай Эхэ орониие дайлажа оробо» гээд нэгэ бэшэг соонь хэлэгдэнэ.

«Ахын 12 хүн хамта ябанабди. Тагланов Дэндэб гээшэ эндэ ябана. Улзаhан байнабди».

«Зай, эгшэ, хэр hайн хүдэлнэш? hайнаар хүдэлхэ хэрэгтэй. Сонние hайнаар абажа ябаха хэб? Хэр hайн ябанаб? Володя, Ким, Андрей хэр hайн байнаб. Заахан үхибүүд юу мэдэхэ hэм даа? Намаяа эндэ ябана гээд мэдэнэгүй. 3—4 жэл болоод, хариха хүн бээб даа...»

Эдэ бэшэгүүд соо Соня (С. Л. Добшонова (Молорова) тухай хэлэгдэнэ. Тэрэнэй эжы Сымпил Дугарова Хама-Жабай эгэшэнь мүн. Харин Володя, Ким, Андрей гэжэ hэ С. Л. Дугаровагай хүбүүд Владимир ба Ким Дылгырович Урбаевууд, Андрей Жанчипович Дыржинов болоно.

Сэрэгшын бэшэг... Дайнай үеын дариин үнэр танараар анхилhан эдэ бэшэгүүд хадаа тэрэ сагай амисхаал бидэндэ ээзлүүдгүй hануулна.

Вл. ГАЛСАНОВ.

ТҮҮХЭ ДОМОГООР БАЯН

РСФСР-эй Соёлой министерствын, РСФСР-эй Барилгын талаар гүрэнэй комитедэй коллеги түүхэ домогоор баян, гоё hайхан пэмятнигүүдтэй, национальна соёл болборолой гуламтанууд боложо ябаhан Россиин хото городуудай, hуурин тосхонуудые тодорулжа, тусхай списогүүдтэ оруулhан байна.

Хори гаран жэл соо Россиин олон хото городууд, hуурин тосхонууд шэнжэлэгдэhэн, соёлой түүхэтэ удха шанартай эхэ хүдэлмэри хэгдэhэн байха юм. РСФСР-эй Соёлой министерство, РСФСР-эй Барилгын талаар гүрэнэй комитедэй коллегинууд, Түүхын болон соёлой памятнигүүдые сахин хамгаалха Бүхэроссин бүлгэмэй президиум байгша оной февраль hарада энэ асуудал дахинаа хаража үзөөд, шэнэ тогтоол баталан абаба.

Тус тогтоолой ёhоор, манай республикаhаа Улаан-Үдэ, Баргужин, Хяагта городууд, Баргажан, Селенгинск тосхонууд оруулагдаhан байха юм.

ҮЕ ҮЕЫНХИД СУГЛАРБА

Хилганын дунда hургуулида түрүүшынхиеэ «Минии үг гарбал» гэhэн hайндэр үнгэргэгдэбэ. Энэ hайндэрэй гол зорилгонь нютагайнгаа зоной уг гарбал элирүүлжэ, түүхэ болон урданай ёhо заншалнуудые hэргээхэ гэhэн юм.

hайндэрые багшанар Э. Буруева, В. Гатапова, А. Дашиева болон бусад эмхидхэhэн байна.

Баргажан голдо амидардаг 8 эсэгэhээ 6 эсэгын үрэ hадаhанар Хилганаатосхондо ажаhууна гэжэ элирүүлэгдээ. Диилэнхинь шоно, hэнгэлдэр гэhэн хоёр эсэгын үрэ hадаhанаа байба. Нүгөөдэ эсэгын түлөөлэгшэд үсөөн тоотой гэжэ тодоруулагдана.

hайндэртэ энэдэхи 8 эсэгын бүхы түлөөлэгшэд уригдажа, hонирхолтой хөөрэлдөөн болоо. Тэдэнэр өөhэдөө өөhэдынгөө уг гарбал тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэлдэн байха юм. Илангаяа дайнай болон ажалай ветеран О. Мангутовай хөөрөөн ехэ hонин байгаа гэжэ онсолоё. 1-дэхи классай hурагша Владик Базаров 14-дэхи үе хүрэтэрөө уг гарбалаа hайнаар мэдэхэ байhанаа харуулба.

И. БАДМАЕВА.

Уласхоорондын шэнжэлэл

АРГА БОЛОМЖОНУУД ОЛДОХО ГҮ…

Зүүн Европын оронуудта болоно байhан хубилалтанууд эндэхи хүн зоной ажабайдалда ехэхэн нүлөө үзүүлнэ. Политическэ партинуудай ажаябуулга тухай хуулинууд абтанхай. Тиимэhээ мүнөө үедэ урдань оронии удирдажа байhан «коммунис» ба хүдэлмэрилэгшэдэй партинуудай зөөри тухай асуудал ороной анхаралда татана. Энэ хурсаар табигдажа байhан асуудал тухай hанаатайб.

Венгрийн мэдээсэлэнэй ёhоор, Венгер социалис партиин энэ үнгэргэгдэhэн парламентын hунгалтада hунгагдадай 3,68 процент дүүрэ абаба. Тиимэhээ нэгэшье мандатта хүртэбэгүй. Тус партиhаа Венгер социалис парти таhарха, шэнэ партиин зөөриин хэдэ байдал тэдэнэй хүдэлмэриин дотор бии болгогдобо. ВСРП-гэй гэшүүд энэ бии болоhон партиhаа мүнгэ, зөөриин зарим хэhэг гаргажа үгэхэ тухайгаа статья бүхэнөөр тоосохо эрилтэ табижа, мүн тэдэнэй хубиие тодорхойлжо үгэхыень сүүдтэ хандаhан байна

Политическэ партинуудай зөөриие тодорхойлхо талаар тусхай правительственна комисси Польшодо бии болгогдоо юм. Польшын республикын социал-демократи (урдань ПОПР байгаа) гүрэндэ 30 миллиард злото үри шэритэй байгаа гэжэ элирүүлэгдэбэ. Мүнөө үедэ урдань ПОПР-ын мэдэлдэ байhан 1721 байшан, хамта дээрээ 31 мянга шахуу дүрбэлжэн метр талмай гүрэндэ үгтэнхэй. СДРП өөртөө Варшава хотодо 4 байшан, ороной бусад хотонуудта 21 объект үлөөнхэй. Зөөри, мүнгэ танга тухай бусад асуудалнууд үшөө шиидхэгдээгүй юм.

ЭТИГЭХЭЭР БЭШЭ

...Перу гүрэнэй агаарай — сэрэгэй хүсэнүүдэй вертолет ногоорж байhан полинууд дээгүүр ниидэнэ. Эндэ коки ургамал таригданхай. Хэдыхэн хоногhоо тэдэнэй набшаhанууд кокаин гэхэ гү, али хүндэ «сагаан үхэл тахал» асарха зүйл болохо. Энээниие суглуулхаяа хүнгэн олзодо дуратайшуул иишэ олоороо харгылха. Хэдэн жэлэй туршада напалм хэрэглэн, эдэ плантацинуудые галдаха хүдэлмэри США, Колумби, Боливи, Перу ябуулдаг. Теэд энэ хүдэлмэри амжалтатайгаар ябуулагдадаг гэхын аргагүй. Энэ удаа ниидэжэ ябаhан вертоледhоо гал дүлэн хаягдаа бэшэ, харин хэдэн мянган түгжэ хорхойнууд хаягдаба. Газарта бууhаар лэ эдэ хорхойнууд кокаин набшаhануудые эдижэ эхилдэг юм. Нэгэ хэды болоходо, эдэ хорхойнууд эрбээхэйнүүд болодог. Теэд тэдэнэр тон түргөөр олошордог. Гал дүлэ хэрэглэнгүйгөөр хүн зониие «сагаан үхэл тахалhаа» абарха гэhэн иимэшүү түсэб американ эрдэмтэд табина.

США-гай хүдөө ажахын министерствын мэдэлэй эрдэм-шэнжэлгын лабораторидо туршалганууд хэгдэнэ

Теэд эдэ туршалгануудай дүнгүүд тушаа олондо мэдээсэгдээгүй байха юм. Ушар юуб гэхэдэ, Урда Америкын наркобизнесэй түлөөлэгшэд эрдэмтэдые мүшхэжэ, мүрдэжэ эхилхэ гээд США-гай хүдөө ажахын министерствын хүдэлмэрилэгшэд тоолоно. Гэбэшье эдэ туршалгануудые үргэлжэлүүлхын тула мүнгэ зөөри hомсолонгын хэмжээн 6,5 миллион долларто хүргэгдэнхэй. Энэнь Колумбиин, Перу ба Боливиин правительствануудай түлөөлэгшэдые тээлмэрдүүлбэ. Ушарынь гэхэдэ, энэ нюу…

…саар хэжэ байгаа туршалга… США тэдэнэртэ үргэнөөр мэдээ… гаа ха юм. «Сагаан үхэл тахал…» асуудалаар Колумбиин Картахе… Андын гурбан ороной, США-гай… дентнүүдэй уулзалга дээрэшье… тала хэгдэжэ байгаа туршалга… абяа гараагүй байха юм. Хэд… Боливида, Колумбида, Перуда… шалганууд хадаа биологическа… лэдхэл хэгдэнэ гээд сэгнэгдэ… тондо байдаг Перугай посол США… хиргаанда харюу үгэхыень хэ… на. Эдэ шэнжэлгэнүүд гансал… бан байдалай түлөө хэгдэнэ… байшангай пресс-секретарь М… цуотер гэгшэ Урда Америкын… дипломадуудые, журналистнууд… ба. Энээндэнь Латиин Амер… лэгшэд балай этигэбэгүй. Ушар… дэ, кокаинай ургадаг плантаци… фи, какао болон бусад ургам… рихаар ашаглаха хэрэгтэй… зөөри ехээр гаргашалагдаха… Харин тиихэдэ США нюуса… дые хэжэ, Андын оронуудай… дые биологическа полигон бол… дэлгэ гаргана бшуу.

Хэдэн жэлэй саада тээ Перу… хүү туршалга хэгдээ юм… олон тоото хорхой, эрбээхэй… сашье кокаин набшаhануудые… кукурузын, цитрусовэ ургамал… шаhануудые эдеэ ха юм. Т… гээршье зогсоохын аргагүй бай… Байгаалида бодомжогүйгөөр ха… хогүй ха юм.

МУЗЕЙ hЭРГЭЭhЭН ХҮН

Хори тосхоной түүхын ба хизаар ороноо шэнжэлэлгын музейн экспонадуудые харахада, үни холын үе сагуудые hануулдаг юм. Жэшээнь, эндэ суута Анаагай дасанай макет хараха аргатайбди. Энэ дасан архитектурын талаар өөрын онсо дабтагдашагүй түхэл шэнжэтэй байhан юм. hүүлэй үе болотор hандаргагдажа, hалажа байhанаа, мүнөө hэргээгдэжэ захалаа. Нютагай зоной гүйлтаар Хориин агропромбанкда тусхай жаса нээгдэжэ, мүнгэн дамжуулагдажа эхилээ.

Музейн экспонадуудай дунда Байгал шадар амидардаг ан амитад, шубууд онсо hуури эзэлдэг юм. Эндэ шара шубуунай, хүдүүгэй, hойрой, гүрөөhэнэй, бугын, баабгайншье дүрсэнүүд элбэгээр табигдаатай. Эдэ амитадай дүрсэнүүдые суглуулхадань, Улаан-Үдын госпромхоз ехэ туhалаа hэн.

Хориин районой музейдэ нютагайнь түүхэ, эрхим бэрхэ хүнүүдэйнь намтар, ажабайдал тухай планшедүүд соо тодорхойгоор бэшэгдэнхэй байна.

Эндэ Хориин райгүйсэдкомэй түрүүшын түрүүлэгшэ ябаhан К. Плешков-Базаровай, революционернууд аха дүү Носеровуудай болон бусад олон зурагууд табяатай юм. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуусхэ дайнай, мүн hүүлээрхи жэлнүүдэй түүхэтэ материалнуудые сэдьхэлээ хүдэлгэжэ харамаар.

Музейн нэгэ булан манай үеын хүн Батор Санжиевта зорюулагдадаг. Сэрэгшэн-интернационалист Афганистанда болоhон дайнда наhа бараhан юм.

Энэ музей харахаяа зон ерэжэл байдаг. Тэдэнэй дунда пенсионернүүдшье, пионернүүдшье, эрдэмтэдшье, түүхэшэдшье бии.

Энэ баян музей 1984 ондо шэнээр бии болгогдоо гэжэ дуулаа hаа, гайхахат. 1984 ондо түймэр боложо түрүүшын музейн бүхы экспонадуудынь, материалнуудынь байшантаяа хамта шатаа бэлэй Музейн директор Иннокентий Яковлевич Труневой эсэхэ сусахаяа мэдэнгүйгөөр олон жэлдэ суглуулhан юумэнүүдынь нэгэ hүнеэр үнэhэн тоброг болоо hэн.

Дайнай болон ажалай ветеран Иннокентий Яковлевич Трунев хэды ехээр уйдабсашье, хүдэлмэриеэ дахин хэжэ эхилээ hэн. Хориин, Хэжэнгын, Яруунын районуудай нютаг нугануудаар үдэр, hүнигүй ябажа, экспонадуудые суглуулhан юм. Эдэ нютагуудай зон буурал толгойтой музейн хүдэлмэрилэгшэдэ шадаха зэргээрээ туhалагша бэлэй. Иигэжэ нүхэр Трунев гурбан жэлэй туршада мянга гаран экспонат суглуулба.

Одоошье 1989 ондо Хориин районой музейн үүдэн дахинаа нээгдэжэ, соёлой гуламтэ hэргээгдээ hэн. Иннокентий Яковлевичай хэhэн хүдэлмэри, аша габьяань үндэрөөр сэгнэгдээ. 1990 оной майн 8-да И. Я. Труневто «Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдобо.

Т. ПНЕВА.

ҮХИБҮҮД ДАМЖУУЛБА

hаяхан Санага hууринай соёлой байшан соо үхибүүдэй хүгжэмэй hургуулиин концерт болобо. Тэрэ үдэшэ соёлой байшангай харалгын зал соо зон багтахаяа болитороо суглараа. Юуб гэхэдэ, иимэ хэмжээ ябуулга түрүүшынхиеэ эмхидхэгдэбэ. Үхибүүдэй концертын гол зорилгонь хадаа багаар мүнгэ абадаг, олон үхибүүдтэй нютагайнгаа гэр бүлэнүүдтэ туhалха гэhэн байгаа юм.

Концертдэ тэрэ үдэшэ ород, буряад, монгол композиторчуудай зохёоhон хүгжэм зэдэлээ. Үхибүүд хойно хойноhоо гаража, фортепьяно, баян, флейтэ, хуур, ятага дээрэ наадажа, өөhэдынгөө бэлиг шадабари харуулаа hэн. Хүүгэдэй хүгжэмэй hургуули дүүргээд, Улаан-Үдын хүгжэмэй училищиин hурагшад Л. Намсараева ба С. Бадмаева гэгшэд иочин дээрэ наадажа, концертдэ хабаадалсахадаа, хүгжэмтэ дуратайшуулые хужарлуулжа шадаа гэжэ тэмдэглэе. Эдир артистнууд cooho Б. Садаевые, А. Нохоровые, Б. Соктоевые, С. Чимитовае тэмдэглэмээр. Энэ концертhээ сугларhан бүхы мүнгэн, багаар мүнгэ абадаг бүлэнүүдтэ сүм дамжуулагдаа юм.

Д. ГАРМАЕВА.

МОНГОЛ ОРОН. Монгол-япон экспедици Улаан-Баатарhаа Хэнтэйн аймаг ошобо. Эртэ урдын хүсэтэ монгол гүрэниие байгуулагша Чингис хаанай хүдөөлүүлэгдэhэн газар олохо зорилго экспедици табина. Гурбан гол гэжэ газарта, Хэрэлэн, Онон, Туула мүрэнүүдэй уулзуур дээрэ, Чингис хаан түрэhэн, эндэ ехэ болоhон, эндэ хүдөөлүүлэгдэhэн гэhэн домог суу бии юм. Теэд тэрэнэй үнэн зүб байhыень хэншье мэдэнэгүй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: монгол-япон экспедициин аянда мордолгодо зорюулагдаhан театрализованно зүжэг наадан дээрэ дуу, хатарай ансамблиин артистнууд дайнда мордохо сэрэгшэдые үдэшэлгын сценкэнүүдые бэлдэжэ харуулаа.

ТАСС-ай телефото.

ИНЖЕНЕРНҮҮДЭЙ МҮРЫСӨӨН

«Бурятгражданпроект» институдай спортын зал соо Зүүн Сибириин проектнэ институудай хүдэлмэрилэгшэдэй спартакиада үнгэргэгдөө юм. hонирхолтой энэ мүрысөөндэ Шэтэ, Эрхүү, Улаан-Үдэ хотонуудай спортсменүүдhээ гадна, аха дүү Монголой Арадай Республикын Дархан хотын команда хабаадалсаhан байна.

Спартакиадын программада оруулагдаhан спортын табан зүйлөөр үнгэргэгдэhэн мүрысөөндэ зууhаа дээшэ спортсмен хабаадаба. Эндэ «Читагражданпроект» институдай команда бэлэдхэлтэй спортсменүүдые асарhан байгаа. Тиин волейболоор үнгэргэгдэhэн нааданда эхэнэрнүүдэйнь, эрэшүүлэйнь команданууд илажа гараа бэлэй. Мүн сагаалса мэргэлгээр, шатараар болоhон мүрысөөнүүдтэ баhал шүүжэ, очконуудые суглуулаа. Жэшээнь, сагаалса мэргэлгээр болоhон мүрысөөндэ Шэтын Тутова, Эрхүүгэй Петров гэгшэд 25 метрэй зайhаа тус тустаа 92 очкотой боложо, эрхимлэжэ гараа бэлэй.

Шатараар үнгэргэгдэhэн нааданда эрхимлэhэн Улаан-Үдын команда Шэтын шатаршадhаа 2,5 очкогоор гээгдэжэ, хоёрдохи hуури эзэлээ. Манай шатаршадай дундаhаа инженер-конструктор Шаглаев, инженер-электрик Кожезникова хоёр олон очконуудые командадаа бэлэглэhэн байба.

«Бурятгражданпроект» институдай эрэшүүлэй суглуулагдамал командын гэшүүд баскетбол наадахадаа, бүхы командануудые илажа гараба. Командын гэшүүн, инженер-архитектор Михалев эрхим баскетболист гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртөө. Мүн институдай ахамад инженер В. Ф. Королевой ударидаhан манай теннис наадагшадта хүрэжэ наадаха спортсменүүд айлшадай дунда үгы шахуу байба. Командын гэшүүд Картонов, Михалев, Ионов гэгшэд уулзалга бүхэндөө солбон, хүнгэнөөр наадажа, айлшадаа шүүжэ шадаа юм. Харин эхэнэрнүүд айлшадтаа шүүгдэжэ, командаяа гэдэргэнь татаа. Эндэ Эрхүү хотын эхэнэрнүүд баскетбол, столой теннисээр түрүү hуури эзэлhэн байна.

Бүхы уулзалгануудай дүн гаргахада, Шэтэ хотын команда түрүүлhэн байба. Удаадахи хоёр hууринуудые Эрхүүгэй, Улаан-Үдын команданууд эзэлээ.

В. СОБЕННИКОВ.

Футбол

ГУРБАН НААДАН БОЛОО

СССР-эй «А» классай хоёрдохи бүлэгтэ наададаг командануудай дунда байгша ондо үнгэргэгдэхэ түрүүшын уулзалганууд боложо эхилбэ.

Советскэ Союзай бүхы хото городуудай футболистнууд юhэн зонодо хубаараад, наадажа захалба гээшэ. Манай Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонодо үнгэрэгшэ жэлэйхидэл адли 19 команда оруулагдаба. Хэнэйшье мэдэhээр манай «Сэлэнгэ» команда үнгэрэгшэ жэлдэ hанаhанда хүрэжэ наадангүй, мүрысөөнэй таблицада hүүлшын hууринуудай нэгые эзэлээ hэн.

— Командын гэшүүд байгша оной наадануудта хэр зэргын бэлэдхэл хэжэ гараба гээшэб? Шэнэ футболистнууд нэмэжэ абтаа ха гү?,— гэhэн асуудалтайгаар манай корреспондент командын ахалагша тренер С. И. Тутаевта хандаhан байгаа.

— «Сэлэнгэ» командын футболистнууд урда жэлнүүдэйхидэл ороной дулаан уларилтай Хара далайн эрьедэ ошожо, hуралсаа, hорилго гараа hэн. Тиихэдээ «Спартак» бүлгэмэй hайн түхеэрэлгэтэй спортын баазада гурбан долоон хоног соо hорилго хэhэн байнабди,— гэжэ Сергей Иванович хөөрэнэ.

Манай футболистнууд эндэ байхадаа, үдэртөө хоёр удаа тусхай хэшээл хэдэг, ороной эрхим футболистнуудай наданай техникэтэй дүтөөр танилсадаг, стадион дээрэ наададаг байгаа гээшэ. Энээнhээ гадна ороной дээдэ классуудай лигэнүүдтэ наададаг хэдэ хэдэн командануудтай нүхэр ёhоной 13 уулзалга үнгэргэhэн байха юм. Эдэ уулзалгануудаа «Сэлэнгын» футболистнууд hайнаар үнгэргэжэ, олонхи наадануудта шүүжэ гарадаг байгаа. Мүн Россин Федерациин эдир футболистнуудай суглуулагдамал командатай наадахадаа, эдэнэрээ 3:2 гэhэн тоотойгоор шүүбэ.

— Хара далайн эрьедэ ошоходоо, 23 футболистнуудые абаашаа hэмди. Командада үнгэрэгшэ жэлдэ наадаhан футболистнуудтай сүг Улаан-Үдэ хотын предприятинуудай спортын клубуудай футболистнууд Андрей Пойманов, Андрей Замолин, Алексей Плотников гэгшэд ошолдоhон байгаа. Мүнөө командадамнай Киев хотын футболистнууд Игорь Ушарук, Виталий Голушко, Александр Каминский гэгшэд уригдажа ерэhэн байна,— гэжэ С. И. Тутаев хөөрэнэ.

Май hарын 9-hөө манай зонын футболистнуудай дунда түрүүшын наадануүд эхилhэн байна. «Сэлэнгын» футболистнууд энэ уулзалгаа Комсомольск-на-Амуре хотын «Амур» командатай үнгэргэhэн юм. Эндэ манай футболистнууд талмайн эзэдтэ 2:0 гэhэн тоотойгоор шүүгдэhэн байна. Мүн майн 13-да Шэтын «Локомотивта» айлшалхадаа, эдэнэртээ 2:0 гэhэн тоотойгоор илагдаба. Майн 17-до «Сэлэнгын» футболистнууд ээлжээтэ уулзалгаяа Хабаровскын СКА командатай үнгэргөө.

«Сэлэнгын» футболистнууд дүрбэдэхи уулзалгаяа өөрынгөө стадион дээрэ майн 26-да үнгэргэхэ юм. Айлшаар манайда Новокузнецкын «Металлург» команда ерэхээр хүлеэгдэнэ. Наадан үдэшын 5 часhаа эхилхэ.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

МВД-hээ МЭДЭЭСЭНЭ

Хулгай хэжэ, худалаар хэлэжэ hураhан заримашуул энэ хэрэгээ орхижо, ажалай арюун замда гараха гэжэ бододоггүй, оролдодогшьогүй гээшэ ха. Мүнөө «Бурятгражданстрой» гэжэ барилгын управленидэ хүдэлдэг Зайцев С. М. гэгшэдэ дээрэ хэлэгдэhэн үгэнүүд яаха аргагүй хабаатай. Тэрэ Улаан-Үдэ хотын Пищевая үйлсын 30-дахи гэрэй газаа эрхэтэн Г. гэгшые сохиhоной удаа, 402 түхэригыень абаад, тэрьелээ бшуу. Урдандаа иимэ хэрэг хэhэнэйнгээ түлөө сүүдэй урда зогсожо, зэмээ амасаhаншье hаа, дахин дабтажа ябаhаар баригдаа.

Мүн иимэ үйлэ хэрэг хаанашье хүдэлдэггүй Хертек Х. О. гэгшэ үүдхэhэн байба. Тэрэ «Эхэнэрнүүдэй эд бараан» магазин соо Т. эхэнэрэй сүүмхэ cooho 22 түхэриг hүүлижэ байhаар баригдаа ха юм.

Нүгөөдэнь — 6-дахи интернат hургуулиин hурагша Похлебаев В. Димитровой нэрэмжэтэ үйлсын 4-дэхи гэр cooho 250 түхэриг мүнгэ хулгайлhан байба. Тэрэниие милициин хүдэлмэрилэгшэд тэрэ дороньь бариhан байха юм.

Байгша оной эхинhээ хойшо эд бараа үнэтэйгээр худалдажа ябаhан 55 хүн баригдаа. Тиихэдэ хонжоо наймаа хэhэн 107 хүн хуулиин болон захиргаанай харюусалгада хабаадуулагдаhан байна. Эдэнэрэй наймаалжа ябаhан 21 мянган 150 түхэригэй хубсаhа хунар, эд бараан абтаа.

Жэшээнь, эрхэтэн С. Эрхүү хотын худалдаа наймаанай магазинууд cooho тус тустаа 50 түхэригэй 18 кофто худалдажа абаhан ээд, тэрэнээ Улаан-Үдын дэлгүүр дээрэ 70—90 түхэриг сэнтэйгээр наймаалжа байhаар баригдажа, хүулиин харюусалгада хабаадуулагдаха болобо.

Мухар-Шэбэрэй районой Хушуун-Үзүүр hууринай Дамбаева В. Ж. 50 түхэригэй хоёр кофто 100—100 түхэригоор худалдажа байба. Тэрэ Октябрьска районой арадай сүүдэй шиидхэбэреэр 100 түхэриг яла түлэхынгөө хажуугаар, наймаалhан зөөриеэ үгэхэ баатай болоо. Мүн Улаан-Үдын түмэр замай станцида шэл архи 25 түхэригөөр наймаалжа байhан Семёнов А. И. баригдажа, 100 түхэригэй яла түлэхэ болобо.

Улаан-Үдын 23-дахи СПТУ-гай hурагшад Какабаев С., Родионов С. хоёр hүниин харанхые hамбаашалан, гаражай үүдэ эбдэжэ байhаар мүн лэ баригдаhан байна.

Үнгэрөөд байhан долоон хоногой туршада республика дотор 179 гэмтэ ябуулга хэгдэhэн байна. Эндэ 3 хүн алуулhан, 15-ниинь хүндөөр гэмтээгдэhэн, 3 эхэнэр хүсөөр эдлэгдэhэн, гүрэнэй, ниитын болон үмсын зөөри хулгайлhан 96, наркотическа бодосуудые хэрэглэдэг 1 хүн баригдаhан байха юм. Тиихэдэ харгын-транспортна 16 гэнэ усал боложо, 10 хүн нэhа бараhан, 41-ниинь гэмтэhэн байба. Мүн энэ үе соо 63 түймэр носожо, 41 мянганhаа үлүү түхэригэй гарза хэгдэбэ.

Үнгэрөөд байhан үе соо элдэб хулиган ааша гаргаhан 418 хүн хотын дотоодын хэрэгүүдэй таhагуудта тушаагдаhан байна.

Буряадай АССР-эй МВД-гэй пресс-бүлэг.

ЯДЕРНА ЗЭБСЭГЫЕ ШЭНЭДХЭХЭ ХҮСЭЛЭНТЭЙ…

Уласхоорондын харилсаануудта шахардуу шанга байдал сарагдана гээд мүнөө бүхы дэлхэй дээрэ мэдэрэгдэнэ.— «Зүүн оронуудhаа сэрэгэй заналта хэгдэнэ»,— гэжэ Пентагоной хүтэлбэрилэгшэдшье хэлэхээ болинхой. Дунда ба дүтын зайда хэрэглэгдэхэ ракетэнүүдые үгы хэхэ талаар совет-американ хэлсээнүүд бэелүүлэгдэнэ. Добтолхы стратегическэ, химическэ буу зэбсэгүүдые хорихо тухай СССР ба США хоброй хоорондо үнгэргэгдэдэг хөөрэлдөөнүүд үрэ дүнтэй байхаар хүлеэгдэнэ.

Гэбэшье эдэ үдэрнүүдтэ Канадын Калгари хотодо үнгэргэгдэhэн НАТО-гай ядерна түсэблэлгын бүлэгэй сесси дээрэ үгы хэгдэhэн ракетэнүүдэй орондо ондоо түхэлэй буу зэбсэг хэрэглэгдэхэ юм гээд США-гайхид хуушанайнгаа хараа бодолые дабтаhан байха юм. Теэд тэдэ буу зэбсэгүүдынь хүн зониие хюдаха талаар үшөөл hүрөөтэй болгогдодогынь мэдэжэ. Жэшээлбэл, 70 аад онуудта ОСВ-1 хэлсээнэй баталагдаhанай hүүлээр кассетнэ боеголовконуудтай ракетэнүүд бии болгогдоо бэлэй.

Дунда ба дүтын зайда хэрэглэгдэхэ ракетэнүүдые үгы хэхэ тухай хэлсээнэй баталагдахада, Вашингтон «Ланс» ракетэнүүдые 120 километрhээ 400 километр хүрэтэр ниидэдэг болгохо эрилтэ НАТО-гай гэшүүдэй урда табяа hэн. Европо түбидэ тодхогдоhон «Першинг» ба далита ракетэнүүдые үгы хэлгэ хадаа НАТО-гай оборонын хананhаа хирпиисэнүүдыень абажархиhантай адли юм, тиимэhээ ядерна ба юрын хүсэнүүдые шэнэлэн хубилгаха гээшэ нэн түрүүн шиидхэхэ хэрэг мүн гээд НАТО-гай сэрэгүүдэй главнокомандующи американ генерал Джон Гэлвин мэдүүлээ бэлэй. Энээниень тайлбарилхадаа, Европын зүрхэндэ хутага баряад байhанаа, мүшагтань пистолет дүтэлүүлhэнтэй… ха гэжэ Баруун Германиин журн… солоо hэн.

Баруун Европодо тодхогдоhо… ракетэнүүдые шэнэлхээ ба ядер… лери эндэ барихаяа арсанабди г… гай президент Джордж Буш… дүүлээ hэн.

Гэбэшье Калгарида сугларhан… оронуудай оборонын министрн… Европодо боложо байhан поли… лон сэрэгэй хубилалтануудай… рэhээ дүтын зайда хэрэглэгдэ… хэрэгынь болибо, харин холы… рэглэгдэхэ ядерна хүсэнүүдые… хэрэгтэй гээд тоолоно. Тиин Б… подо ерэхэ жэлдэ шэнэ ракет… 389 единицэ тодхогдохоор… гээд баруун оронуудай шэнжэ… солбо. Эдэ ракетэнүүд 400… дайдада ниидэхээр агаарhаа табих… Нэн түрүүн Ф-15, Ф-16, хожом… түхэлэй самоледууд дээрэ ини… нүүд тодхогдохоор хараалагдана… Ф-111 түхэлэй самолет 2000… зайда ниидэхэ аргатай hаань, энэ… дээрэ тодхогдоhон ракетэ 240… холо байhан объектые тудаха арга… жотой байна бшуу. Энэнь үгы… байhан «Першинг-2» ракетэhээ… ниидэнэ ха юм.

Эдэ тоо баримтанууд юу гэрэ… хэдэ, США ядерна зэбсэгээ шэнэ… лээр оролдолго гаргаhаар лэ г…

АЛЕКСАНДР …
МИХАИЛ …
ВЛАДИМИР …

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто

Үглөөдэр республикын партийна зарим организацинуудта КПСС-эй XXVIII съездын делегадуудые hунгахань. Энэ шухала үйлэ хэрэгтэ зорюулжа журналист Валерий Бадмаевай бэшэhэн «Үнгэрhэнhөө зүбтэй тобшолол хэхэ» гэжэ гаршагтай статья номерой нэгэдэхи хуудаhанда тунхаглагдаба.

«Хитадай огородшод Үнэгэтэйдэ» гэжэ гаршагтай В. Жигжитовэй репортаж олоной hонорто үгтэнхэй.

«Гэрэй хушалта юугээр хэхэб?» гэжэ гаршаг… градовай статья… ёрдохи хуудаhанд…

Эрхүүгэй област… дэй соёлой түб… тухай статья ном…

Редакторай о…
Ц. Б. ЦЫРЕН…

Кино, театрнуудта

«ДРУЖБА»
ОСТРОВ СОКРОВИЩ — в 10, БЕЗ ЕДИНОЙ УЛИКИ — в 11-40, 16-20, 18-10 (удл.), ЗИТА И ГИТА (2 серии)— в 13-40, 20-40.

«ПРОГРЕСС»
Красный зал — РОДНОЙ РЕБЕНОК (2 серии)— в 9-40, 12-30, 15-20, 18-10, 20-50.
Зеленый зал — ПОД ПРИНУЖДЕНИЕМ — в 9-30, 11-30, 13-30, 15-30, 17-30, 19-30, 21-30.

«РОДИНА»
ОФИЦЕР С РОЗОЙ — в 10, 14, 16, 18-10, 21-50, ИДЕАЛЬНОЕ ПРЕСТУПЛЕНИЕ — в 12, 20.

«ОКТЯБРЬ»
ЭТО БЫЛО У МОРЯ — в 9-40, … 14, СЕМЬЯ (2 сери…) … 15-30, 18-10, 20-30…

«ЭРДЭМ»
ЧЕРНЫЕ СТУПНИ … ГРУЗ «300»— в 1… ГУ—ГА (2 серии)— в … 20-40.

«ВОСТОК»
КНЯЗЬ УДАЧА АНДРЕ… в 15-30, КАМУРАСКА … 19-10, 21-20.

«БАЙКАЛ»
О ЛЮБВИ ГОВО… ДЕМ — в 18-30, 2…

«АРШАН»
СИЛЬНЫЕ ДУХОМ… 21.

НАШ АДРЕС: 670000, УЛАН-УДЭ ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-:6-23; промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-63-86; 2-64-36; советского строительства и быта—2-69-58 культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-64, выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79 п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45. Н-03493. № 117.